BOUWSTENENNOTITIE FASE 1

TRAJECT OMGEVINGSVISIE LIJN50

VERSIE 29 MAART 2021

OMGEVINGSVISIELIJN50 een samenwerking tussen gemeente eijsden-margraten Gemeente Gulpen-Wittem gemeente vaals

PROJECTTEAM OMGEVINGSVISIE LIJN50

PANTOPICON

Maastricht Sustainability Institute (MSI)

Maastricht University

INHOUDSOPGAVE

1. HET ROUTEPLAN _ _ _ _ 003

2. HET STARTPUNT _ _ _ _ 006

3. UITDAGINGEN ONDERWEG _ _ _ _ 009

4. EINDBESTEMMINGEN VAN DE LIJN2050 OP KORTE TERMIJN _ _ _ _ 019

5. EINDBESTEMMINGEN VAN DE LIJN2050 OP LANGE TERMIJN _ _ _ _ 033

6. DE VERVOLGREIS _ _ _ _ 044

BIJLAGEN _ _ _ _ 045

HOOFDSTUK 1
HET ROUTEPLAN

WAAROM EEN OMGEVINGSVISIE VOOR LIJN50

De gemeenten Vaals, Gulpen-Wittem en Eijsden-Margraten slaan de handen ineen en maken een omgevingsvisie voor de regio. Deze regio wordt ook wel de lijn50-regio genoemd. Die naam is geïnspireerd door de buslijn die de regio verbindt. Vroeger was dit lijn50, tegenwoordig is dit lijn350. De landelijke overheid schrijft ons als gemeenten voor om een omgevingsvisie te ontwerpen. Een omgevingsvisie is een plan voor de regio waarin we samen onze ambities vastleggen voor de komende 30 jaar.

Het is een logische keuze om als regio gezamenlijk één visie op te stellen. De uitdagingen in de regio, denk bijvoorbeeld aan het klimaatvraagstuk, de verduurzaming van het toerisme, de energievoorziening en de transitie van de landbouw vragen om een gezamenlijke aanpak en een stip op de horizon, 2050 wel te verstaan. Bij het ontwerp van de visie zal naast het regionale perspectief ook ingezoomd worden op de specifieke lokale (meer gemeentelijke) situatie. Oftewel er is ruimte voor een 'colour locale'.

We werken aan een integrale visie. Wij bekijken heel wat thema's in samenhang, denk aan thema's als de landbouw, het wonen, mobiliteit, veiligheid, toerisme en gezondheid. We nemen ze allemaal mee zodat we uiteindelijk een samenhangend beeld van de regio kunnen schetsen.

We werken ook aan een toekomstbestendige visie. We houden rekening met een brede waaier aan mogelijke toekomstige ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op onze regio tussen nu en 2050. Denk bijvoorbeeld aan veranderingen zoals de demografische opbouw van onze regio, veranderingen in de vrijetijdseconomie, verandering op vlak van (gebruik van) transportmodi, en de klimaatverandering die tot meer waterpieken en hittestress kan zorgen.

De omgevingswet schrijft ook voor om de visie participatief met mensen uit de regio te ontwerpen. Dat wil zeggen dat onder meer inwoners en ondernemers in de regio meedenken over de kansen, bedreigingen die op de regio afkomen en wenselijke vergezichten voor de regio.

HET ROUTEPLAN VOOR DE ONTWIKKELING VAN DE OMGEVINGSVISIE

De omgevingsvisie wordt in fasen ontwikkeld. Voorliggend rapport gaat over de eerste fase waarvan de inzichten in dit rapport zijn opgenomen. Doel van deze fase was op basis van desk research, een brede bevraging, ambtelijke werkateliers en expert meetings een divergent beeld te schetsen van mogelijke toekomstperspectieven voor de regio. We hebben deze fase als volgt ingericht. We hebben eerst middels desk research en ambtelijke sessies een beeld gevormd van de geschiedenis, de huidige situatie in de Lijn50-regio en de mogelijke veranderingen die op de regio kunnen afkomen. Deze verkenning resulteerde in een 10-tal opgaven waarvoor de regio gesteld staat.

Vervolgens is alles in gereedheid gebracht voor een brede bevraging in de regio. Oorspronkelijk zou deze in de publieke ruimte plaatsvinden, middels de inzet van een workshop-bus (de Lijn2050 genaamd) die een aantal dagen lang halt zou houden op verschillende plekken in de regio. Op die plekken zouden mensen bevraagd worden (mede geïnspireerd door heel wat ideeën die in de bus te vinden zouden zijn). Omwille van de COVID19-pandemie is de bevraging in een digitale vorm gegoten. Deze bevraging heeft in de periode van 26 oktober tot en met 8 november plaatsgevonden. De bevraging heeft vervolgens een hoge respons opgeleverd en dus toekomstbeelden aangereikt die bij inwoners en ondernemers in de regio leven. Deze beelden hebben we verder geanalyseerd en doorvertaald naar een consistente set toekomstbeelden voor de regio in 2050. Daarin hebben we ook de informatie van de voorgaande fasen gebruikt (in het bijzonder toekomstgerichte informatie). Deze waaier aan denkbare wenkende perspectieven voor 2050 voor de Lijn50-regio vormt het sluitstuk van fase 1. Deze perspectieven kunnen in een volgende fase gebruikt worden om op basis van een nieuwe brede dialoog te convergeren naar één gewenste visie.

We hebben als projectteam niet alleen in de Lijn2050 gezeten. Dit traject getuigt van een aangename intergemeentelijke samenwerking, op ambtelijk, bestuurlijk en politiek vlak. We hebben diverse ambtelijke, bestuurlijke en raadssessies en werkateliers beleefd die mee de basis voor dit rapport hebben opgeleverd. De betrokkenheid van collega's, inwoners en ondernemers bij de toekomst, de ontwikkeling van de regio richting 2050, heeft ons aangenaam verrast.

Het routeplan dat we gevolgd hebben is te vinden in Bijlage 1.

WAAROM DIT RAPPORT

Dit rapport geeft de inhoudelijke oogst van fase 1 weer. We staan kort stil bij de huidige situatie in de regio (hoofdstuk 2). Vervolgens schetsen we de opgaven waarvoor de regio staat mede gelet op toekomstige veranderingen die op de regio kunnen afkomen (hoofdstuk 3). De uitkomsten van de brede bevraging staan in beknopte vorm in hoofdstuk 4. Een uitgebreide versie van de uitkomsten is naar aanleiding van de raadssessie van 1 maart voorzien. De brede waaier aan voorstelbare wenkende perspectieven is te vinden in hoofdstuk 5. We sluiten af met een vooruitblik, hoe we het vervolgproces op hoofdlijnen voor ons zien.

HOOFDSTUK 2
HET STARTPUNT

In dit hoofdstuk staan we stil bij een korte omschrijving van de Lijn50-regio. In hoofdstuk 3 zien we de huidige situatie van de Lijn50-regio in het licht van de opgaven.

DE LIJN50-REGIO IN EEN NOTENDOP

De Lijn50-regio bestaat uit de gemeenten Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittem en Vaals. Met buurlanden Duitsland en België op een steenworp afstand maakt deze grensregio deel uit van de Euregio. Daarnaast liggen grotere steden zoals Aken, Luik en Maastricht dichtbij. De Lijn50-regio maakt onderdeel uit van het Middengebied Zuid-Limburg (bestaande uit 10 gemeenten in Zuid-Limburg).

In totaal wonen zo'n 50.000 inwoners in de Lijn50-regio. Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittem en Vaals worden dan ook gezien als landelijke gemeenten met een relatieve lage bevolkingsdichtheid. Tegelijkertijd zien we dat bepaalde kernen zoals Vaals (centrum) en Cadier en Keer, vraagstukken kennen die stedelijk van karakter zijn. Dit is te verklaren door de ligging (dichtbij grotere steden als Maastricht en Aken). Net als in de rest van Zuid-Limburg spreken we van een krimpregio en een regio die ook nog eens met een vergrijzingsdruk te maken heeft, voornamelijk in het oostelijke deel van het gebied. De euregionale ligging brengt ook weer kansen met zich mee, onder meer op vlak van toerisme en recreatie, cultuur, economische samenwerking en kennisuitwisseling.

Nostalgische dorpjes en authentieke steden

De Lijn50-regio wordt getypeerd door haar nostalgische dorpjes en authentieke steden. Diverse plaatsen hebben dan ook een beschermd dorps- of stadsgezicht. Er zijn talloze kerken, kastelen, boerderijen en watermolens te vinden waarvan een deel ook als rijksmonument wordt getypeerd. Ook springen de carréboerderijen en vakwerkhuizen in het oog, evenals de talloze wegkruizen en wegkapelletjes. Het heuvellandschap (en het plateaulandschap met beek- en droogdalen) is een groene troef in de regio: de bijzondere afwisseling van bossen, akkers, weilanden en boomgaarden trekt veel bekijks, evenals het traditionele coulisselandschap. Het gebied wordt ook wel getypeerd als de groene long, mede omwille van de biodiversiteit. Er liggen meerdere Natura 2000-gebieden in de regio (zoals Bemelerberg & Schiepersberg, Geuldal, Savelsbos, etc.), waar habitatrichtlijnen van kracht zijn, om de stikstof gevoelige natuurgebieden en haar biodiversiteit te beschermen. Het bodemgebruik varieert sterk in de Lijn50-regio. Er is akkerbouw op de vlakke delen, weiland of bos op steile hellingen en er zijn graften en holle wegen. Oude dorpen liggen voornamelijk in de dalen. Op de plateaus liggen de nieuwere dorpen en kernen. Het is bovendien een bronrijkgebied dat ook als waterwingebied dienst doet. Verder zijn er ook blauwe structuren te vinden, denk daarbij aan de beken en rivieren zoals de Gulp, Geul en de Maas.

Inwoners zijn trots op de authentieke kernen en het groen

Inwoners zijn trots op de authentieke kernen en het groen. Zij noemen de Lijn50-regio niet voor niets 'ons eigen stukje buitenland'. Het is dan ook een Cittaslow regio, een duurzame omgeving gelegen in een hoogwaardig landschap, waar sociale cohesie in kernen groot is en op menselijk tempo nog genoten kan worden van al hetgeen dat de regio te bieden heeft. Kortom: het is een regio waar voor velen de kwaliteit van leven hoog is, zowel voor inwoners, bezoekers als ondernemers. De voorzieningen in de grotere kernen zijn voldoende op peil, en er is genoeg te doen. Er vinden op jaarbasis zo'n 2.000 evenementen plaats, waaronder ook vele met een cultuurhistorische waarde, denk aan carnaval, de processies en de schuttersfeesten. Daarnaast speelt het rijke verenigingsleven een belangrijke rol in de samenleving. Saamhorigheid en authenticiteit zijn voor veel mensen belangrijk, zo zijn veel mensen trots op het Limburgs dialect dat gesproken wordt.

Gastvrijheid is een andere belangrijke kernwaarde van de regio.

Gastvrijheid is een andere belangrijke kernwaarde van de regio. De regio is een geliefde bestemming voor dagjesmensen en recreanten. Toerisme is dan ook een belangrijke economische sector in het gebied. Maar naast de economische welvaart brengt het toerisme ook negatieve gevolgen met zich mee. Zo wordt de regio door veel inwoners als te druk ervaren tijdens het hoogseizoen; inwoners ervaren veel drukte in het verkeer met onveilige situaties tot gevolg.

Verder brengt de grensligging van de regio ook andere vormen van onveiligheid met zich mee. Denk aan het drugstoerisme vanuit Aken, ondermijnende criminaliteit en de drugstrein tussen Maastricht en Luik. Toch voelen inwoners zich, afgezien van verkeersveiligheid en toch ook de ervaren onveiligheid met betrekking tot de aanwezigheid van een kerncentrale in Tihange, over het algemeen veilig in de Lijn50-regio.

De agrarische sector is sterk vertegenwoordigd in de regio

Ook de agrarische sector is sterk vertegenwoordigd in de regio. Doorgaans zijn de grote landbouwbedrijven gevestigd op de plateaus, waar zich kleinschalige bedrijven bevinden op hellingen en in dalen. Agrariërs onderhouden tevens circa 60% van het landschap. Tegelijkertijd neemt de leegstand toe in de sector en is er ook sprake van schaaluitbreiding. Megastallen komen her en der verspreid in het landschap terug en versnipperen landbouwgronden.

Het landbouwverkeer kan, net als het toeristisch verkeer, overlast veroorzaken. Deze twee bronnen van verkeersoverlast zijn een belangrijk aandachtspunt, alsook de bereikbaarheid per openbaar vervoer. Zo rijden bussen (lijnen 350 en 999) niet frequent. Wat ontsluiting over de weg betreft, worden de Lijn50-gemeenten verbonden door de N278.

Kwaliteit van leven is relatief hoog, er zijn ook aandachtspunten op sociaal vlak

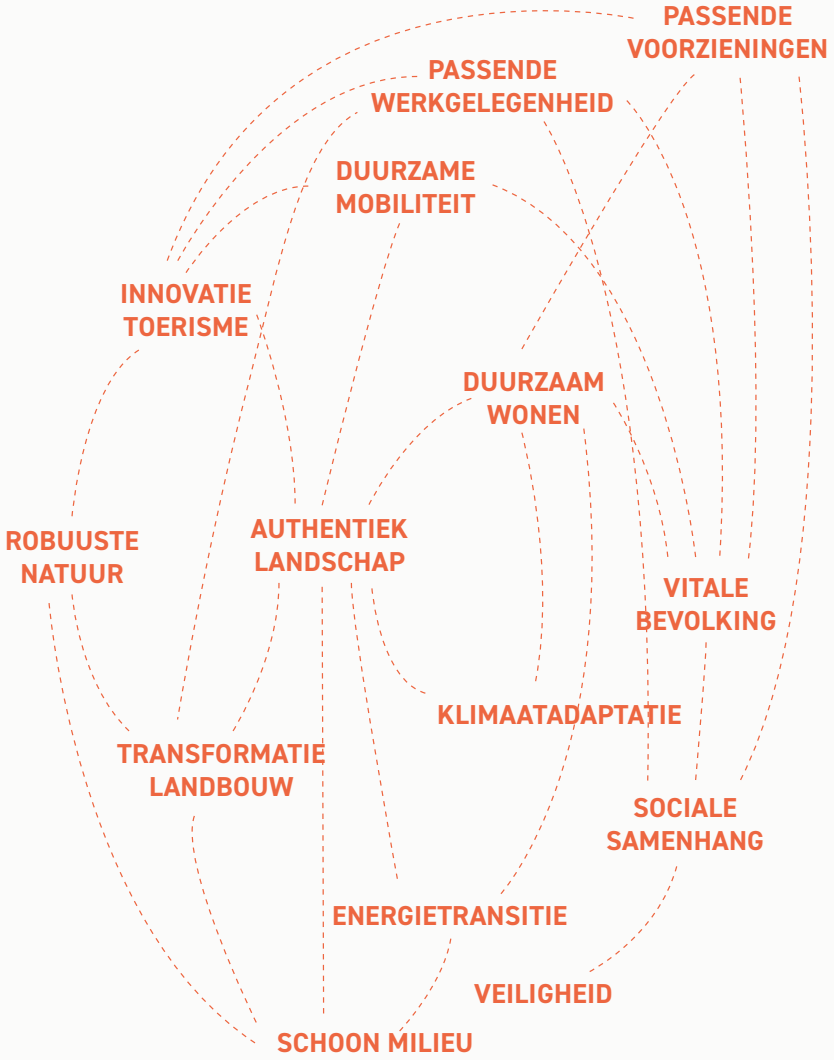
De kwaliteit van leven is relatief hoog, tegelijkertijd zijn er ook aandachtspunten op sociaal vlak. Als we bijvoorbeeld kijken naar Vaals, dan blijkt dat toch zo'n 13% van de inwoners onder de armoedegrens grens leeft en wordt de ervaren gezondheid slechter beoordeeld dan gemiddeld. Daarmee is er ook sprake van tweedeling in de samenleving: mensen met een hoge sociaal-economische status en mensen met een lage. De kans is groot dat deze kloof nog groter wordt door toedoen van de COVID19-crisis. Ook de tweeling van een hoge en lage digitale geletterdheid is in de periode van diezelfde crisis extra voelbaar.

HOOFDSTUK 3
UITDAGINGEN ONDERWEG

De Lijn50-regio wordt geconfronteerd met een groot aantal breed-maatschappelijke opgaven, nu en de komende decennia. De Lijn-50 regio is hierin niet uniek, want vergelijkbare vraagstukken spelen ook in andere regio's in Nederland.

De breed-maatschappelijke opgaven waarvoor overheid en samenleving in de Lijn50-regio staan kunnen worden beschouwd als problematisch wanneer de huidige of toekomstige situatie niet voldoet aan de gewenste situatie. De maatschappelijke opgaven kunnen echter ook worden opgevat als een kans op verandering waarbij een impuls wordt gegeven aan (nieuwe) maatschappelijke ontwikkelingen.

DE OPGAVEN VOOR DE LIJN50-REGIO

Voor het (bij)sturen van maatschappelijke ontwikkelingen dient nadrukkelijk oog te zijn voor verleden, heden en toekomst. Niet alleen biedt dit zicht op eventuele pad-afhankelijkheden en innovatiepotentieel, maar wordt ook duidelijk dat voor ingrijpende (ruimtelijke) veranderingen in de Lijn50-regio zowel bestuurlijke daadkracht als maatschappelijk draagvlak onontbeerlijk zijn.

De maatschappelijke opgaven waarmee de Lijn50-regio wordt geconfronteerd manifesteren zich in het ecologische, economische, sociale en ook het institutionele domein. Ze hangen bovendien nauw samen. In dit hoofdstuk typeren we de opgaven waarbij we gebruik maken van de kennis van de huidige situatie in de regio en een inschatting welke veranderingen de komende decennia op de regio afkomen.

De volgende maatschappelijke opgaven worden voor de Lijn50-regio van belang geacht. Deze opgaven zijn overigens ook aan de orde gekomen tijdens de brede bevraging (zie hoofdstuk 4). Inwoners en ondernemers hebben vooral gereageerd op de vraag of ze met deze vraagstukken bezig zijn, hoe we best met deze opgaven omgaan en welke vergezichten denkbaar zijn voor de regio.

Authentiek landschap behouden

Het wezenskenmerk voor de Lijn50-regio is het naar Nederlandse maatstaven unieke Limburgse Heuvelland, wat ook wel wordt aangeduid als Mergelland en krijt- en lösslandschap. Het landschap, dat geologisch gezien opgebouwd is uit uitlopers van de Ardennen en Eifel, wordt gekenmerkt door weidse tamelijk vlakke plateaus die doorsneden worden door smalle relatief diepe dalen. Op veel plaatsen is het landschap nog relatief kleinschalig van aard waarin karakteristieke cultuurhistorische elementen nog goed zichtbaar zijn zoals hellingbossen, graften, holle wegen en wegkruisen. Het landschap heeft niet alleen bouwmaterialen geleverd, zoals mergel voor woningen, maar vormt ook de basis voor de belangrijkste maatschappelijke activiteiten in het gebied, zijnde de landbouw en het toerisme. Hoewel het Limburgse Heuvellandschap volop in de aandacht staat en een hoge mate van bescherming kent, zoals het Nationaal Landschap, Vijf-sterren landschap en Limburgs Kwaliteitsmenu, staat het landschap al decennialang onder druk. De schaalvergroting in de landbouw, het groeiende toerisme en de toenemende druk op de schaarse ruimte vormen de voornaamste bedreigingen voor behoud van dit karakteristieke cultuurlandschap. Nu gaan maatschappelijke ontwikkelingen veelal gepaard met (ruimtelijke) ingrepen en veranderingen in het landschap, maar als daarmee ook het authentieke karakter van het heuvellandschap verloren dreigt te gaan, staat de identiteit van het gehele gebied ter discussie. De Lijn50-gemeenten streven er dan ook naar om landschap, natuur en cultuurhistorie te behouden en waar mogelijk te versterken en verbeteren. Wat dit betekent voor het ontwikkelingsperspectief van de landbouw, het toerisme en andere vormen van ruimtegebruik in het gebied verdient aandacht.

Transformatie landbouw

De landbouw is de grondlegger van het karakteristieke Limburgse Heuvelland waarin natuur en cultuur nauw verwezen zijn. Tegelijkertijd vormt de moderne landbouw door haar schaalvergroting een bedreiging voor de kleinschaligheid van het landschap. De landbouw in Zuid-Limburg bevindt zich al decennia in een lastige positie: concurreren op de wereldmarkt, opereren binnen een scala aan wet- en regelgeving, weinig mogelijkheden om het bedrijf uit te breiden, vaak geen erfopvolger, en relatief weinig nieuwe bedrijfsmodellen. Dat zijn de uitdagingen waar de gemiddelde boer in de Lijn50-regio mee te maken heeft.

Een transformatie van de landbouw is nodig, maar de vraag is: in welke richting? Hoe ziet een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor de landbouw in het heuvelland eruit? Een vraag die niet eenvoudig te beantwoorden is omdat de landbouw niet onder één noemer te vangen is. Zo zijn er verschillen in het toekomstperspectief voor akkerbouw, fruitteelt en veehouderij. De traditionele gemengde boerenbedrijven komen nauwelijks nog voor in het gebied. De trend in de landbouw is dat er steeds minder boerenbedrijven zijn die gemiddeld steeds groter, professioneler

en kapitaalintensiever worden. Een trend die afbreuk doet aan de beoogde kleinschaligheid van het karakteristieke landschap. De individuele boer is die ontwikkeling niet aan te rekenen want deze wordt afgedwongen door een open marktsysteem dat gericht is op maximale productie tegen zo laag mogelijke kosten. Voor de individuele boer is ook niet duidelijk wat overheid en samenleving verwachten van de landbouw en welke maatschappelijke kosten en baten daarmee samenhangen. Er zijn weliswaar verschillende visies, concepten en benaderingen in omloop, zoals natuur-inclusieve landbouw, streekproducten, precisielandbouw, verbrede bedrijfsvoering (zoals zorgboerderijen), nieuwe product-marktcombinaties (zoals lokale wijnbouw), beheerder van natuur en landschap, enzovoorts. Ook zien we een groeiende populariteit in bijvoorbeeld stadslandbouw, pluktuinen en herenboeren. Ook de eiwittransitie is het benoemen waard. De noodzaak wordt groter om over te schakelen van klassieke, dierlijke eiwitbronnen als vlees, vis en zuivel, naar alternatieve eiwitbronnen. Met deze eiwittransitie zullen we ook moeten uitkijken naar plantaardige eiwitbronnen zoals peulvruchten, maar ook insecten of algen. Deze transitie kan ook impact hebben op de veeteelt in de Lijn50-regio en de opkomst van nieuwe teelten.

Van een gemeenschappelijke visie op de toekomst van de landbouw in Zuid-Limburg lijkt nog geen sprake te zijn. Het is weinig realistisch om te verwachten dat een regionale landbouwvisie wordt ontwikkeld door de markt, laat staan door de individuele boer. Daarvoor zijn de verschillende bedrijfsmodellen, (externe) prikkels, belangen en waarden, schaalniveaus en tijdshorizonten die in het geding zijn, te gevarieerd.

Verduurzaming toerisme

De landbouw in Zuid-Limburg levert een belangrijke bijdrage aan de lokale economie en zorgt voor een opbrengst (met name omzet) van meer dan €100 miljoen per jaar. De landbouw wordt echter voorbijgestreefd door een andere economische drager, namelijk het verblijfstoerisme dat in het heuvelland goed is voor een omzet van ruim € 250 miljoen per jaar (waar dagrecreatie nog eens zo'n € 200 miljoen per jaar aan toevoegt). Het toerisme zorgt voor werkgelegenheid in horeca, logies, cultuur, recreatie en entertainment, maar veroorzaakt ook overlast voor inwoners en legt druk op de schaarse ruimte, natuur en landschap. Toerisme en recreatie zijn een banenmotor voor de regionale economie, maar innovatie is nodig zodat er een positieve invloed uitgaat op de omgeving. Om het toerisme toekomstbestendig te laten zijn zal ingezet moeten worden op kwaliteit (in plaats van groei), zullen het heuvellandschap en de omliggende steden meer moeten samenwerken om het toerisme een regionaal totaalpakket te kunnen bieden, zullen de belangen van de toeristen en de inwoners van het gebied zorgvuldig moeten worden afgewogen en gewaarborgd, en zal er continue aandacht nodig zijn voor behoud van cultuur, natuur en landschap en nieuwe vormen van duurzaam ondernemerschap omdat dit de kernkwaliteiten zijn voor het toerisme in de regio. De eerste aanzetten tot een andere vorm van toerisme in het heuvelland zijn bijvoorbeeld de inzet op de filosofie van Cittaslow, dat zich heeft vertaald in een keurmerk dat alle drie de Lijn50-gemeenten hebben verworven.

Daarnaast ontstaan nieuwe behoeften aan de zijde van toeristen en recreanten. Sommige mensen hebben bijvoorbeeld meer aandacht voor milieubewust en duurzaam reizen. Dit heeft invloed op behoeften in activiteiten, verblijf en vervoer. Er wordt bijvoorbeeld vaker gekozen voor 'staycations' dichtbij huis om de negatieve impact van de verre vliegreizen te verminderen. Tevens zien we, door een stijgende aandacht voor (mentale) gezondheid, een opkomst van wellness vakanties en retraites, waarbij de reizigers op zoek gaan naar rust en ontspanning. Ook verandert de samenstelling van het reisgezelschap: solotravels en meerdere generaties die samen reizen zijn geen uitzondering meer.

De verdergaande digitalisering van economie en samenleving zal naar verwachting ook leiden tot innovatie in de sector, zoals (virtuele) belevingen met behulp van augmented reality, het als toerist zelf kunnen organiseren van authentieke ervaringen met inwoners in het gebied, en het ontstaan van nieuwe werk- en verdienmodellen.

Robuuste natuur

Zuid-Limburg is een 'on-Nederlands', heuvelachtig gebied waarin een aantal (voor Nederland) unieke planten- en diersoorten en leefgemeenschappen voorkomt. Maar de natuur in het heuvelland staat onder druk. Belangrijke oorzaken zijn de verandering van landgebruik (zoals de aanleg van wegen en bebouwing) en de intensivering van het landgebruik (door de landbouw). Veel natuurgebieden worden beïnvloed door vermesting, doordat meststoffen uit de hoger gelegen landbouwgronden op de plateaus uitspoelen in de lager gelegen natuurgebieden en de beekdalen. Veel natuurgebieden zijn bovendien relatief klein en sterk versnipperd. Ook zal klimaatverandering gevolgen hebben voor de natuur wanneer exoten (zuidelijke soorten) zich hier kunnen verspreiden en inheemse soorten verdringen. Behoud en herstel van de biodiversiteit in Zuid-Limburg zal een enorme opgave zijn omdat dit nauw verweven is met de toekomst van de landbouw en andere maatschappelijke activiteiten in het gebied, zoals toerisme. Ook de kwaliteit en kwantiteit van het grondwater is van belang. Vooral de uitspoeling van nitraat verdient in dit opzicht aandacht. Ook de mogelijke verdere verdroging mag niet vergeten worden (mede met het oog op klimaatverandering). Water vasthouden en bufferen is daarnaast het benoemen waard. Ter illustratie, om de lager gelegen gemeenten te beschermen tegen wateroverlast wordt het water bij de bron (bovenop de heuvel) langer vastgehouden. En waterbuffering is ook van belang om erosie tegen te gaan. Vooral de toekomstige ontwikkeling van de landbouw zal bepalend zijn voor de mate waarin milieu- en waterkwaliteit in het gebied verbeteren en daarmee een basis wordt gelegd voor natuurherstel. Voor een robuuste natuur zal echter ook gestreefd moeten worden naar het vergroten van natuurgebieden en het onderling verbinden van gebieden door middel van voldoende brede ecologische corridors. De status als Nationaal Landschap en de Natura 2000-gebieden in Zuid-Limburg is een belangrijke drijfveer voor herstel van de natuur, maar vanwege de relatief kleine omvang van de meeste natuurgebieden zal de oorzaak van de achteruitgang van de natuur buiten deze gebieden aangepakt moeten worden. Daarbij zal ook over nationale grenzen heen gekeken moeten worden omdat meerdere Zuid-Limburgse Natura 2000-gebieden grenzen aan vergelijkbare natuurgebieden in België zoals bijvoorbeeld in de Voerstreek.

Klimaatadaptatie

Het klimaat is aan het veranderen. Ook in Zuid-Limburg, waar op veel plaatsen sprake is van een microklimaat zoals in holle wegen en de beekdalen. De klimaatverandering in Nederland gaat gepaard met hogere temperaturen, warme tot hete zomers, zachte winters, meer neerslag in de vorm van forse stortbuien en allerlei verschuivingen in de natuur. De samenleving zal zich moeten aanpassen aan een veranderend klimaat zodat nadelige gevolgen en dus hoge kosten zoveel mogelijk worden beperkt. De Lijn50-regio is een heuvelachtig landelijk gebied met overwegend landbouw, natuur en relatief kleine dorpen en gehuchten. Klimaatadaptatie in dit gebied gaat onder meer om hoogwaterbescherming langs de Maas, het beperken van wateroverlast in de beekdalen, het langer vasthouden van neerslag in het gebied om te voorkómen dat er droogte ontstaat in de landbouw en natuur, het tegengaan van hittestress in de bebouwde omgeving, en het informeren van inwoners

en toeristen over de toename van insecten die een gezondheidsrisico vormen voor de mens (zoals besmette tekenbeten die de ziekte van Lyme kunnen overdragen).

De zogeheten klimaatadaptieve maatregelen hebben ruimte nodig , zoals de aanleg van waterbuffers en de uitbreiding van bosgebied, maar ook omdat sommige maatschappelijke activiteiten aangepast zullen moeten worden om klimaatbestendig te kunnen zijn, zoals woningen en de aanleg en inrichting van straten en pleinen. Waterschap en gemeenten werken aan een betere afstemming van waterbeheer en ruimtelijke ordening, waarbij de openbare en particuliere ruimte anders wordt ingericht, zodat er meer natuurlijke watersystemen ontstaan die een bijdrage leveren aan de klimaatadaptatie. In de bebouwde omgeving kan meer groen (in plaats van steen) een rol spelen bij het bestrijden van hittestress.

Energietransitie

Naast klimaatadaptatie is -mitigatie een belangrijk doel van het overheidsbeleid. Het gaat dan over het beperken van klimaatverandering door het verminderen en rond 2050 vrijwel beëindigen van de uitstoot van broeikasgassen. Om dit doel te bereiken zal de gehele samenleving een ingrijpende verandering moeten ondergaan waarbij fossiele brandstoffen zoals olie en gas worden vervangen door duurzame energiebronnen zoals bijvoorbeeld zon en wind. Deze maatschappelijke verandering is onder meer voelbaar in de energietransitie die momenteel op regionaal niveau wordt uitgewerkt. De Lijn50-gemeenten zijn onderdeel van de Regionale Energie Strategie (RES) Zuid-Limburg, die opgedeeld is in drie deelregio's: Parkstad Limburg, Westelijke Mijnstreek en Maastricht-Heuvelland. De RES Zuid-Limburg draagt bij aan de landelijke opgave van 35 TWh duurzaam opgewekte energie. Voor Zuid-Limburg wordt vooral uitgegaan van grootschalige energieopwekking door middel van zonneparken. Het plaatsen van windmolens op land is dikwijls omstreden en wordt in het heuvelland vooralsnog niet passend geacht. Het is de vraag of alleen zonneparken voldoende zijn om de regionale doelstelling van duurzaam opgewekte energie te bereiken. Een combinatie met windenergie lijkt nodig te zijn om systeemefficiëntie te bereiken en de kosten te drukken. Ook wordt nagedacht over innovatieve oplossingen die minder invloed hebben op het landschap.

Een belangrijke vraag is waar in het landelijk gebied de ruimte gevonden kan worden om grootschalige zonneparken aan te leggen. Vanuit de RES Zuid-Limburg en vooral de Omgevingsvisie zal hierop krachtig gestuurd moeten worden om wildgroei te voorkomen (bijvoorbeeld projectontwikkelaars die een deal sluiten met een individuele boer) en dienen de verschillende ruimteclaims in het heuvelland (van energie, landbouw, natuur, toerisme, enzovoorts) zorgvuldig tegen elkaar te worden afgewogen, zodat er ook draagvlak is voor de energietransitie. Zonnepanelen op grote daken, overdekte parkeerplaatsen, enzovoorts, al dan niet met behulp van energie-coöperaties, is een aanpak die sowieso gestimuleerd kan worden omdat hierbij geen sprake is van tegenstrijdige ruimteclaims.

Duurzaam wonen in een prettige leefomgeving

Op verschillende plaatsen is thans de vraag naar woningen groter dan het aanbod, waardoor de gemiddelde koopprijs sterk wordt opgedreven. In het heuvelland is jarenlang een restrictief woningbeleid gevoerd waardoor woonwensen van inwoners niet altijd ingewilligd konden worden. Vergrijzing, demografische ontwikkelingen (jongeren die wegtrekken) en bevolkingskrimp (in sommige kernen) zorgen voor een verandering in de woonbehoeften. Zo is er nood aan andere woonvormen (bijvoorbeeld aanleunwoningen en hofjes-structuren) en andere typen woningen (vooral voor eenpersoonshuishoudens en betaalbare woningen voor starters op de woningmarkt).

Het vernieuwen van de woningvoorraad door te verduurzamen en deze levensloopbestendig te maken is een belangrijke opgave voor de kernen in het heuvelland. Om onder meer een bijdrage te leveren aan de energietransitie dienen nieuwe woningen al te voldoen aan energieprestatienormen (zogeheten BENG-normen, oftewel Bijna-ENergieneutraal-Gebouw). Naast duurzame energieopwekking is het altijd zinvol om woningen en gebouwen te isoleren, want energie die niet verbruikt wordt hoeft ook niet te worden opgewekt. De woningmarkt en de voorraad woningen in Zuid-Limburg zijn problematisch, maar met grote verschillen tussen regio's (bijvoorbeeld Maastricht versus Parkstad, stad tegenover platteland).

Wonen gaat ook over de kwaliteit van de leefomgeving en het aanbod aan voorzieningen. Gelet op de veranderingen op vlak van werken zijn in de toekomst andere eisen denkbaar. De verwachting is dat noden aan voorzieningen zullen verschuiven als het gaat om de vrijetijdseconomie (mensen zijn op zoek naar een beleving en niet enkel een functie). Verder gaat het over veranderende noden en behoeften op vlak van basale voorzieningen (winkels, kappers etc) en het educatief landschap (dat in de komende jaren ook van gedaante zal veranderen, leren doen we straks niet alleen in de klas).

Inwoners en toeristen waarderen de rust in de Lijn50-regio. Deze waarde staat op momenten onder druk. Denk bijvoorbeeld aan de onrust veroorzaakt door verkeersdruk in het toeristisch seizoen. In de toekomst zal er meer en meer aandacht uitgaan naar het borgen van rust.

Duurzame mobiliteit

Mobiliteit is een belangrijke voorwaarde in een relatief uitgestrekt gebied zoals de Lijn50-regio. Wonen, werken, winkelen, recreëren, sporten, hobby's, enzovoorts zijn activiteiten die zelden dicht bij elkaar liggen, zeker niet in een landelijk gebied. Voor een vitale bevolking is het dan ook van groot belang om mobiel te kunnen zijn. Hierbij wordt vaak uitgegaan van traditionele indelingen zoals privévervoer versus openbaar vervoer, snelverkeer en langzaam verkeer, maar met de digitalisering van de economie en samenleving krijgt het mobiliteitsconcept een geheel andere betekenis. Afstand wordt steeds vaker virtueel overbrugd en de COVID19-crisis heeft, weliswaar noodgedwongen, geleid tot een enorme toename in het thuis werken, op afstand vergaderen, digitaal onderwijs, online shoppen, enzovoorts. Deze collectieve ervaring in de virtuele wereld zal ertoe leiden dat er mede door nieuwe technologische ontwikkelingen (zoals drones) anders omgegaan zal worden met fysieke afstand omdat er altijd sprake zal zijn van virtuele nabijheid. Het gegeven dat inwoners van de Lijn50- regio in de toekomst 24/7 (virtueel) mobiel zullen zijn, bijvoorbeeld na aanleg van een 5G-netwerk waardoor ook het 'Internet of Things' dichterbij komt, zal gevolgen hebben voor de plekken waar men graag wil wonen, werken, enzovoorts.

Daarnaast ontstaan er nieuwe vormen van mobiliteit en ook vervoersconcepten. Zelfrijdende auto's, personendrones, e-bikes, duurzaam luchttransport zijn op zoek naar verankering in onze samenleving. Ook concepten als deelsystemen, 'mobiliteit als een dienstverlening' zijn het overdenken waard in een verkenning van de toekomst van de Lijn50-regio. In een landelijke regio is vervoer van groot belang voor de verbinding van niet alleen de verschillende kernen maar ook de verbinding met steden en de (Eu)regio.

Passende werkgelegenheid

We hebben het al over de ontwikkelingen in de landbouw en het toerisme gehad. Afhankelijk van de type transformaties in deze sectoren (zie ook hoofdstuk 5) zal een bepaalde vorm van werkgelegenheid in de regio aan de orde zijn. Het is hoe dan ook belangrijk om over nieuw ondernemerschap, nieuwe business modellen in diverse sectoren die goed passen in de Lijn50-regio, na te denken. Daarnaast zien we ook op de schaal van Zuid-Limburg dat er sprake is van een braindrain. In Zuid -Limburg is zichtbaar dat beloftevolle jongeren en studenten de regio verlaten en dat het aantal starters afneemt. Tegelijkertijd wordt ook een groei in (kennisintensieve) werkgelegenheid verwacht in grotere omliggende steden als Maastricht, Aken en Luik, maar ook economische knooppunten zoals bij Sittard-Geleen (bijvoorbeeld op de Chemelot Campus). Dat biedt ook weer kansen naar de toekomst toe. De mogelijke komst van de Einstein telescoop kan ook in dit licht kansen bieden; deze ontwikkeling brengt ook weer nieuwe kennis naar de regio.

We zien daarnaast een opkomst aan nieuwe werkstijlen: mensen werken niet langer van 9 tot 5 op kantoor, er komen steeds meer zpp'ers, de platformeconomie ontwikkelt zich steeds verder en er ontstaan andere manieren en plekken om te werken zoals in co-working plekken. Versterkt door de invloed van de COVID19 -pandemie is de verwachting dat mensen in de toekomst werk anders gaan percipiëren. Mensen werken niet meer 5 dagen op een en hetzelfde kantoor maar deels ook thuis of in een co-working setting. Een en ander stelt ook nieuwe eisen aan de eigen woon- en leefomgeving, en aan mobiliteit, zoals reeds aangehaald.

Gelet op de ontwikkeling van de transformatie naar een meer kennisgedreven digitale economie, is het ook zaak om van de digitalisering in de Lijn50-regio werk te maken.

Tot slot is de verwachting dat de zorgvraag in de regio zal toenemen, mede door de (mogelijk dubbele) vergrijzing. Ook deze ontwikkeling kan nieuwe werkgelegenheid opleveren.

Vitale bevolking

In Zuid-Limburg zien we dat er serieuze gezondheidsachterstanden zijn bij jong en oud, op mentaal en fysiek vlak (in vergelijking met het landelijke gemiddelde). Diverse programma's zoals het Trendbreukprogramma spelen op deze problematiek in. De vraag is of deze aanpakken uiteindelijk ook impact gaan hebben op de gezondheid van mensen in de Lijn50-regio.

Zowel op het fysieke als op het mentale vlak evolueren gezondheidsvraagstukken mee met de levensstijlen die mensen hebben. We zien in algemene zin de opkomst van verschillende levensstijlziekten zoals eetstoornissen, internetverslaving, cardiologische problemen, burn-outs, vruchtbaarheidsproblemen en depressies. Deze nieuwe ziektebeelden brengen ook maatschappelijke kosten met zich mee en laten de druk op de zorg toenemen.

Tegelijkertijd zijn er ook positieve tendenzen zichtbaar. Waar de Westerse gezondheidszorg zich lange tijd voornamelijk richtte op het genezen van het fysieke lichaam, zien we een verbreding en verschuiving van focus: meer aandacht voor mentale gezondheid, toenemend belang van preventie en meer openheid voor een holistische benadering. Het gaat niet langer om het genezen, maar om het optimaliseren van (positieve) gezondheid en de kwaliteit van leven. Mede met het oog op de toenemende vergrijzing liggen er richting 2050 kansen voor de regio om op deze ontwikkeling in te spelen.

Sociale samenhang

De sociale samenhang in de Lijn50-regio staat onder druk. Enerzijds is er sprake van een sterke sociale structuur, gemeenschapszin met tradities en verenigingsleven en gepaste trots op het cultureel erfgoed zoals het landschap, de monumenten en het Limburgs dialect. Anderzijds is vooral onder jongeren de binding met de streek minder aan het worden (men trekt weg omdat er geen passend werk is, of geen geschikte woning), en veel inwoners zijn vooral gericht op het eigen dorp en minder op de regio.

Mensen maken vandaag de dag onderdeel uit van vele netwerken en toch neemt de eenzaamheid toe. Hoewel digitale netwerken iedereen met iedereen verbinden, betekent dit niet noodzakelijkerwijs diepe, betekenisvolle kwaliteitsrelaties. Volgens sommige sociologen bereikt de eenzaamheid epidemische proporties tot op het punt dat men het een maatschappelijke ziekte zou kunnen noemen. In de context van de COVID19-pandemie is de eenzaamheid verder toegenomen, niet alleen bij ouderen ook zeker bij jongeren.
Hoewel er de afgelopen eeuwen wereldwijd een positieve stijging van de gemiddelde levensstandaard heeft plaatsgevonden zien we toch de kloofvorming toenemen ook in Zuid-Limburg. Recente onderzoeken tonen aan dat de kloof tussen arm en rijk, tussen het hebben en het niet-hebben (in termen van middelen en toegang tot faciliteiten) groter wordt. Groepen aan de uiteinden van het spectrum groeien en de middenklasse dunt uit. Er ontstaan nieuwe achterstanden op gebied van bijvoorbeeld digitale geletterdheid, gezondheid en sociaal kapitaal.

Tegelijk zien we dat steden en dorpen in toenemende mate naar nieuwe manieren om inwoners te betrekken bij vraagstukken. Dit fenomeen versterkt dan weer de sociale samenhang. (Burger)participatie neemt toe. Bekende instrumenten zijn bijvoorbeeld de 'stadslabs' en wijkgerichte aanpakken: burgers, ambtenaren, ondernemers, creatievelingen, mensen uit maatschappelijke instellingen en het onderwijs, slaan de handen ineen om oplossingen te zoeken voor gedeelde uitdagingen. Inzetten op sterke sociale netwerken en participatie in brede zin, veelal op wijkniveau is een uitdaging voor de komende jaren.

Veiligheid

Mensen voelen zich grosso modo veilig in de regio. Zoals reeds in hoofdstuk 2 getypeerd, zijn er wel zorgen over de toenemende drukte in het verkeer in het hoogseizoen en de veiligheidsrisico's die daarmee gepaard gaan. Ook de grensligging neemt vraagstukken mee zoals drugstoerisme en ondermijning. Veiligheid is hoe dan ook een vraagstuk dat naar de toekomst toe aandacht blijft vragen.

Vernieuwing op vlak van governance

Om genoemde opgaven te adresseren zal er op een andere manier 'gestuurd' moeten worden in de Lijn50-regio en binnen de gemeentelijke overheden. Dit noemen we ook wel 'governance'. Governance zien we ook wel als een manier van (be)sturen gericht op de toekomst. Bij governance spelen meestal verschillende organisaties, actoren en belanghebbenden een rol. Daarbij gaat het niet alleen om het nastreven van een (gemeenschappelijke) visie en (gezamenlijke) aanpak door partijen, maar ook om een verdeling van rollen, verantwoordelijkheden en hulpmiddelen.

Van belang voor de governance in de regio is de vraag welke dienst(en) de gemeente(n) aan de samenleving wil leveren, maar ook wat de samenleving van de gemeente(n) verwacht en hoe dat in de praktijk wordt ervaren. Hieraan ontleent de gemeente als organisatie immers haar betekenis. Bij governance gaat het dus ook over waarden, dat wil zeggen, wat vinden we belangrijk? Waarden zouden een uitgangspunt moeten zijn voor handelen, binnen de organisatie, vanuit de organisatie naar anderen, en indien mogelijk ook voor het handelen door partijen gezamenlijk.

Governance gaat dus ook over de wijze waarop gemeentelijke overheden de samenleving betrekken. Belangrijke vragen daarbij zijn: Wat willen we bereiken? Waarom willen we samenwerken? Met wie? Wanneer? Hoe? Hoe intensief? Maar ook: Hoe wegen we de samenwerking?

In de Omgevingswet wil men de omgevingskwaliteit behouden en tegelijkertijd ontwikkeling stimuleren. De Omgevingswet streeft ook naar een nieuwe werkwijze bij gemeenten (intern) en een andere relatie met de samenleving (extern). Participatie speelt daarbij een belangrijke rol, waarvoor gemeenten zich ook zullen moeten bezinnen op de eigen rol en verantwoordelijkheden en die van anderen.

De mate waarin de Omgevingswet een andere manier van werken noodzakelijk maakt voor de Lijn50-gemeente(n), is afhankelijk van de ambitie van de gemeente(n), de huidige manier van werken, hoe ver de huidige werkwijze afstaat van de werkwijze die past bij de ambitie, welke opgaven worden vastgepakt en hoe groot deze opgaven zijn etc. Gelet op de diversiteit van de genoemde opgaven zal er dan ook niet één recept zijn. Helder is wel dat nieuwe werkwijzen nodig zijn.

Niet alleen in het kader van de omgevingsvisie voor de Lijn50-regio worden nieuwe vormen van governance verkend. Ook bijvoorbeeld in NOVI-verband. NOVI staat voor Nationale Omgevingsvisie. Zuid-Limburg is ook aangewezen als NOVI-gebied. Dit impliceert een meerjarige samenwerking tussen Rijk en (EU)regio, waarbij het verzilveren van (grensoverschrijdende) economische kansen en het wegnemen van knelpunten in regelgeving leidend zijn. Doel is vooral te bouwen aan een duurzame toekomst voor Zuid-Limburg met brede welvaartsgroei (zie verder website NOVI). De regionale opgaves die in het kader van het NOVI-gebied worden benoemd en opgepakt kunnen middels de omgevingsvisie uiteindelijk concreet worden doorvertaald naar de lijn50-regio.

In de fase die volgt zullen dan ook de volgende vragen de revue gaan passeren:

1. Welke maatschappelijke opgaven pakken we aan, en wat vinden we hierin belangrijke aandachtspunten?
2. Op welke schaal gaan we elke opgave oppakken (lokaal, binnen de Lijn50-regio, of regionaal (bijvoorbeeld op de schaal van Zuid-Limburg) of euregionaal)?
3. Hoe gaan we samenwerken, en welke afspraken maken we over resultaten en vervolgstappen?
4. Besturen (governance): welke rol en verantwoordelijkheden heeft iedereen, en welke waarden streven we na en welke belangen zijn er in het geding?

HOOFDSTUK 4
EINDBESTEMMINGEN VAN DE LIJN 2050 OP KORTE TERMIJN

Zoals in hoofdstuk 1 al is aangegeven hebben we de samenleving van de Lijn50-regio bevraagd middels een uitgebreide online bevraging. In de brede bevraging hebben we diverse vragen gesteld (zie bijlage 2 voor de letterlijke vragen). In dit hoofdstuk geven we beknopt het resultaat van die bevraging weer. Wij geven in dit hoofdstuk de beelden en de ideeën die bij mensen leven weer. Dit hoofdstuk laat dus vooral de kwalitatieve analyse van de bevraging zien. Meer uitkomsten staan in het achtergrondrapport weergegeven.

In dit hoofdstuk maken we veelvuldig gebruik van de quotes van mensen die moeite hebben gedaan om de bevraging in te vullen. Ook laten we ter inspiratie enkele bushaltes (inspiratierijke voorbeelden uit de bevraging) zien die in de smaak vielen.

WIE DEDEN ER MEE?

In totaal vulden 1045 personen de bevraging in.

6% van de mensen is jonger dan 20, 25% tussen 20 en 39, 65% tussen 40 en 65 en 17% is ouder dan 65 jaar. Het grootste deel van de mensen, 31%, is tussen de 50 en 64 jaar.

Het grootste deel van de mensen, 42%, is woonachtig in Eijsden-Margraten. 34% woont in Gulpen-Wittem, 18% in Vaals. 7% woont buiten de regio.

Het overgrote deel van de respondenten woont in de regio. Veel van deze personen werken en recreëren hier ook. Een enkeling studeert er.

DE REGIO NU

Als we de mensen vragen hoe ze de regio vandaag de dag beleven dan komen er beduidend meer positieve reacties dan negatieve reacties naar voren.

Positieve reacties gaan vooral over:

"Ik ben trots op een weidse, bourgondische en rustige regio, omringd door natuur en karakteristieke panden."

het landschap als grote trots. De grootste trots volgens de bevraagden betreft het landschap en de natuur. Dit antwoord staat met ruim 470 vermeldingen op nummer één. Mensen zijn trots op het prachtige (heuvel)landschap en het buitengebied, het groen, de natuur en het uitzicht.

"Buitenland in eigen land, dat spreekt mij erg aan."

de uniciteit van het gebied. Mensen zijn daarnaast trots op de kernen, het stadsbeeld en historische gebouwen. Ze omschrijven de Lijn50-regio als een unieke en prachtige plek met veel afwisseling tussen natuur en dorpskernen. Met name de rust, ruimte en kleinschaligheid maken dat het er fijn wonen is. Het is een stukje 'buitenland in eigen land' volgens velen.

gezelligheid en gemoedelijkheid. Niet alleen de omgeving, maar ook de mensen maken de regio bijzonder. De regio wordt omschreven als gezellig, vriendelijk en gemoedelijk. Mensen ervaren een dorpsgevoel en zien de kleinschaligheid als pluspunt. Er is sprake van saamhorigheid, gemeenschapszin en betrokkenheid onder inwoners. Dit is ook te zien aan de vele actieve verenigingen.

"Het dialect, een vanzelfsprekend aardige buur van twee buitenlanden en een fijne leefomgeving, daar ben ik trots op."

de cultuur, historie en traditie. Men is bovendien trots op de cultuur, historie en tradities. Mensen omschrijven de regio als authentiek. Dit is ook te merken aan de trots op het dialect: 'onze eigen taal'.

een bloeiende en bruisende regio. Er is voldoende te doen in de regio, althans dat vindt een groot deel van de mensen. Er zijn recreatiemogelijkheden en voorzieningen. Dit maakt het een aantrekkelijke plek voor toeristen. Een groot voordeel is de ligging ten opzichte van andere steden en de ligging in de (Eu)regio.

Ook is gepolst waar mensen wat minder enthousiast over zijn. Die vraag leidde overigens tot aanzienlijk minder reacties dan de vraag waar men positief over is. Negatieve reacties gaan vooral over:

meer rust op momenten wenselijk. Als we de respons bekijken, valt op dat men de drukte in de regio niet waardeert. Die is ook toegenomen in de loop der tijd. Ook vindt men de regio te toeristisch in het hoogseizoen, hetgeen ook weer tot extra drukte op de weg leidt. Veel mensen geven aan dat massatoerisme vooral overlast veroorzaakt in het verkeer. Die overlast gaat met name over de geluidsoverlast en de afname van de verkeersveiligheid als gevolg van de drukte.

"Alles is nu ingericht op transport per auto, waardoor ontmoeten en bewegen naar de achtergrond wordt gedrukt. Bevorder meer openbaar vervoer en een netwerk van leenvervoer."

bereikbaarheid en duurzaam vervoer. Wat bereikbaarheid en vervoer betreft, komt geregeld naar voren dat mensen minder autogebruik wensen en meer gebruik van fietsverbindingen en het openbaar vervoer. Ook gaat het over het veiliger maken van bepaalde verkeerssituaties, het aanleggen van gescheiden fietspaden en het voorzien van verkeersvrije zones op bepaalde plekken. Betere en goedkopere OV-verbindingen tussen de dorpen en in de regio zijn eveneens welkom.

"Je merkt dat dorpen de dorpen van vroeger niet meer zijn. Vroeger was alles veel hechter. Ook hoor je steeds minder het Limburgs dialect om je heen."

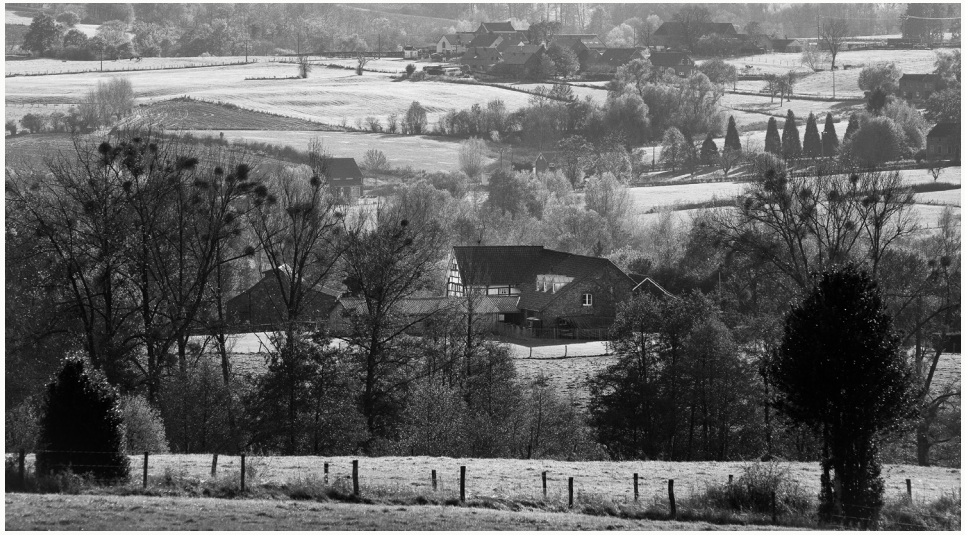
voorzieningen en activiteiten voor jong en oud. Er worden veel zorgen uitgesproken over het perspectief voor starters in de Lijn50-regio. Mensen zien bij jongeren een grote nood aan betaalbare woningen. De regio wordt door sommige mensen omschreven als ouderwets, saai, doods en vervallen. Mensen zien graag meer werkgelegenheid, uitgaansgelegenheden, cultuur en activiteiten om jongeren en starters in de regio te houden. Ook zijn meer speelruimtes, sportgelegenheden, ontmoetingsplekken en voldoende (kwalitatief) cultureel aanbod wenselijk.

aandacht voor natuur en landschap. Er mag meer aandacht uitgaan naar behoud van natuur en landschap. Mensen benoemen in dit verband bijvoorbeeld minder nieuwe bebouwing, meer natuurinclusieve woonvormen en respect voor het landschap en de boeren. Ook wordt het onderhoud en de vermindering van het zwerfafval regelmatig genoemd.

aandacht voor bewoners en lokale cultuur. Mensen zien graag dat de dorpswaarden en lokale cultuur behouden worden. Ze willen betrokken zijn bij de ontwikkeling van de regio en staan open voor burgerparticipatie. Als het gaat over de bevolking van de Lijn50-regio en de cultuur komt ook geregeld het ongenoegen ten aanzien van 'importbewoners' (voornamelijk mensen uit 'Holland'/de randstad) naar voren.

THEMATISCHE TOEKOMSTBEELDEN

Er zijn zeven thema's tegen het licht gehouden tijdens de bevraging. Al deze thema's leven in de regio. Mensen hebben vooral ideeën en gedachten over deze thema's met ons gedeeld. We presenteren de inzichten in volgorde van thema's die de meeste tot de minste respons hebben ontvangen (verschillen waren overigens niet erg groot).

LANDSCHAP EN LANDBOUW

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp landschap en landbouw dan leeft het volgende bij de mensen die hebben meegedaan aan de bevraging.

"Hoe dan ook moet worden overgegaan naar een ecologisch verantwoorde landbouw, met groot respect voor biodiversiteit."

Behouden van het landschap. Zoals we reeds constateerden is het landschap de trots van de bewoners. Mensen zien het groen als een grote plus wat betreft prettig wonen, ontspanning en toerisme. Ze vinden dan ook dat dit diverse landschap, en het mooie heuvelland, beschermd en behouden moet blijven naar de toekomst toe. En waar mogelijk mag groen en landschap nog meer ruimte krijgen. Mensen vinden het van belang dat deze mooie regio niet volgebouwd wordt met woningen en bedrijven.

Verduurzamen van de landbouw. In de regio leeft duidelijk de wens om de landbouw in de regio zelf te verduurzamen. Er gaat veel aandacht uit naar welzijn, biodiversiteit, natuurinclusieve landbouw, kringlooplandbouw en het gebruik van minder pesticiden. Er is tevens veel aandacht voor het anticiperen op de klimaatverandering.

"Landschap en landbouw vormen het heuvelland, door deze samen te voegen en de mensen te triggeren hieraan deel te nemen, blijft dit ook behouden. Er zal meer ingezet moeten worden op lokaal telen en inkopen."

Meer Inzetten op kleinschalig en lokaal/regionaal. Mensen hechten veel belang aan de kwaliteitsvolle streekproducten uit de regio, maar zien tegelijkertijd dat deze bedreigd worden. Er wordt bezorgdheid geuit ten aanzien van de groeiende hoeveelheid grote agrarische bedrijven. Men vindt dit een zorgwekkende ontwikkeling en geeft de voorkeur aan een kleinschaligere aanpak; geen 'megaschuren' en grote percelen, maar een (bio-)divers landschap met aandacht voor regionale producten en een grote lokale afzet.

"We moeten de bevolking weer bekend maken met de natuur."

De boer als landschapsbeheerder inzetten. Vaak worden boeren genoemd als beheerders van het buitengebied. Mensen zien landbouw als een belangrijk onderdeel van de cultuur en een aantal mensen stelt voor dat boeren ingezet kunnen worden als landschapsbeheerder. Ze vinden het belangrijk dat er met de boeren in gesprek wordt gegaan om zo het authentieke landschap te laten voortbestaan.

Bewoners betrekken bij voedselproductie. Tot slot lijkt het veel mensen prettig om bewoners te betrekken bij voedselproductie en het bijbehorende landschap. Mensen vinden het belangrijk dat jong en oud in contact komt met landbouw en het landschap. Mensen spreken over kleinschalige projecten op buurtniveau en de waarde van educatie rondom dit thema door bijvoorbeeld dit onderwijs ook te laten verzorgen door agrarisch ondernemers. Ze zien hierin ook kansen voor voedselbossen en pluktuinen.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

DE BUURDERIJ
Hollandse kost van de coop boeren

De buurderij is een coöperatieve boerderij. Enkele gezinnen bepalen samen wat er geteeld wordt. Nog veel meer families komen hier hun wekelijks groentenabonnement bij elkaar oogsten. Steeds meer mensen zijn er dan ook trots op dat ze 'Buurders' zijn. Ze genieten immers van lokale, kraakverse groenten die geteeld zijn op een plek die zij koesteren.

WONEN & SAMENLEVEN

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp wonen en samenleven dan leeft het volgende bij de mensen die hebben deelgenomen aan de bevraging.

"We moeten onze eigen jeugd en cultuur in eigen dorpen houden door betaalbare woningen starters."

Meer levendig wonen met starters en jeugd. Mensen vinden het belangrijk om de jeugd en levendigheid in de dorpen te behouden. Hoewel rust een sterk punt is van de regio moet er ook voldoende te doen zijn. Er is behoefte aan meer activiteiten en voorzieningen. Cultuur, school, winkels, sport en muziek worden genoemd als middelen om een jongere doelgroep aan te trekken. Ook is er behoefte aan betaalbare woningen voor starters. Het aanschaffen van een tweede huis wordt een aantal keer genoemd als problematisch omdat het de leefbaarheid in de dorpen aantast omdat mensen voor een deel van het jaar niet aanwezig zijn.

"We zouden moeten streven naar een samenleving die elkaar versterkt, waar jong en oud samen optrekken, men elkaar waardeert en weet te vinden indien nodig."

Meer inclusieve woonvormen en ontmoetingsplekken. Mensen zien kansen om jong, oud en verschillende culturen te verbinden in gemengde woonvormen. Daarnaast wordt er gesproken over het delen van spullen. Ook is er behoefte aan meer ontmoetingsplekken en een sterk netwerk binnen de gemeente. Dit ziet men ook als kans om de eenzaamheid te verminderen. Wanneer wordt gesproken over gemengde woonvormen gaat er ook veel aandacht uit naar het genieten van voldoende privacy in geval van gemengde woonvormen.

Meer herbestemming, minder nieuwbouw. Mensen hechten waarde aan hun bewegingsruimte, het dorps karakter en het landschap. Veel mensen prefereren de herbestemming van bestaande panden (schuren, boerderijen, kastelen, etc.) in plaats van het bouwen van nieuwe woningen. Ook ziet men in leegstaande gebouwen en oude bedrijventerreinen mogelijkheden voor nieuwe invullingen.

"Ik zou het geweldig vinden als onze regio klimaatneutraal zou zijn."

Duurzaam wonen met aandacht voor natuur en milieu. Ook komt sterk naar voren dat men de natuur en het milieu erg belangrijk vindt in de ontwikkeling van nieuwe woonvormen. Het idee van een 'ecovillage', zelfvoorzienende woonvormen en 'tiny houses' spreekt meerdere mensen aan. Ze zien kansen in kleinschalig, ecologisch bouwen en wonen met respect voor de omgeving. Ze zien toegankelijke initiatieven als zonnepanelen en een goede isolatie als een welkome start.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

ECODORP
Een zelfvoorzienende wijk

De bewoners van deze zelfvoorzienende wijk halen energie, water en voedsel uit hun eigen omgeving. Ze zijn volledig zelfredzaam. Hierdoor zijn de kosten een stuk lager dan bij reguliere woningen. Perfect voor de bewuste starter!

GEZONDHEID & VEILIGHEID

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp gezondheid en veiligheid dan leeft het volgende bij de mensen die hebben meegedaan aan de bevraging.

"Gezondheid en veiligheid zijn van belang. De auto zou gast moeten zijn in onze kernen. We gaan voor een stimulerende infrastructuur om te ontmoeten en bewegen: wandelen en fietsen."

Verkeer en veiligheid blijven aandacht verdienen. Zoals bleek uit eerdere reacties, is verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt in de regio zowel op gebied van overlast als veiligheid. Mensen pleiten voor meer snelheidscontroles en minder gevaarlijke situaties, en meerdere mensen zouden ook graag meer autoluwe zones zien. Ook ziet men veel potentieel in meer fietsroutes tussen belangrijke locaties en kernen.

Centrale gezondheids- en ontmoetingslocaties gewenst. Het idee van een centraal zorgcentrum zien veel mensen zitten. Ze zien kansen voor bijvoorbeeld zorgboerderijen en centrale gezondheidspleinen. In deze voorzieningen mag er naast het bestrijden van ziektes ook aandacht zijn voor de bevordering van de positieve gezondheid. Er zou idealiter ook ruimte zijn om veiligheidsproblemen en andere welzijnsthema's te bespreken. Ook ontmoetingen worden genoemd als belangrijk onderdeel van een gezond leven.

"'Groen' wonen en leven vermindert stress en bevordert de gezondheid. In alle dorpen worden zoveel mogelijk bomen geplant in straten en op pleinen."

Groen ter bevordering van gezondheid en klimaatbestendigheid. Verder benoemt een aantal mensen het belang van groen in relatie tot geestelijke en fysieke gezondheid. Omdat de bewoners groen ervaren als gezondheidsbevorderend mogen er volgens hen meer bomen in straten en op pleinen komen. Er wordt bovendien ook belang gehecht aan schoon water, een schone lucht en bodem. Ook het klimaat wordt vaak genoemd in relatie tot groen. Het afvoeren van hemelwater wordt bijvoorbeeld aangehaald als een veilige voorbereiding op warmere zomers. Met andere woorden, klimaatbestendigheid is richting toekomst zeker een aandachtspunt in deze regio.

"We moeten zorgen voor minder geluidshinder door vliegtuigen. Dit tast de gezondheid enorm aan door ergernis en slaap problemen."

Minder geluidsoverlast. Een ander aandachtspunt is het vliegverkeer. Mensen geven aan dat de bijkomende geluidsoverlast en luchtvervuiling een negatieve invloed hebben op de gezondheid. De overlast van auto's kan hier ook onder geschaard worden. Als oplossing wordt gesproken over het plannen van stiltegebieden.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

GROENBLAUWE GORDEL
Stadswal nieuwe stijl

Deze kern verdedigt zich sterk tegen de steeds extremer wordende weersomstandigheden. Door de aanleg van waterbekkens rondom en groenstroken door de kern worden lange periodes van hitte- en waterstress draaglijker voor mens, dier en natuur.

ENERGIE & GRONDSTOFFEN

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp energie en grondstoffen dan leeft het volgende bij de mensen die hebben meegedaan aan de bevraging.

"Groene energie is prima maar niet ten koste van de omgeving. Horizonvervuiling is ook vervuiling."

Voorkom horizon- en lichtvervuiling. Voor een groot aantal mensen is het erg belangrijk dat nieuwe vormen van energieopwekking geen horizonvervuiling veroorzaken. Ze hebben liever geen zonnepanelen en windmolens in het landschap, maar eerder onzichtbare oplossingen die het karakter van het landschap niet verstoren. Als alternatief noemen veel mensen de optie om zonnepanelen te plaatsen op daken van bedrijfspanden en scholen. Naast horizonvervuiling hebben veel mensen het overigens ook over lichtvervuiling in het gebied.

"Stimuleer zelfvoorzienendheid door ondersteuning in deze met kennis en kunde."

Kleinschalig energie opwekken. Zoals we al zagen aan de reacties op voorgaande thema's, vinden veel mensen duurzaamheid en kleinschaligheid belangrijk. Duurzame energie is dan ook een actueel thema voor de mensen. Ze zien kansen voor een zelfvoorzienend leven en lokale initiatieven voor duurzame energie-opwekking.

Bevorder een spaarzame manier van leven. Tot slot geeft een aantal mensen aan dat er naast het overstappen op duurzame energiebronnen, ook aandacht besteed moet worden aan het aanwenden van een spaarzame manier van leven. Mensen zien kansen in bewustwording en advies over energieverbruik, consuminderen en het vermijden van afval en overmatig gebruik van grondstoffen.

"Limburg moet dé innovatieve regio worden op het gebied van duurzame energietoepassingen."

Een aantal mensen ziet kansen voor deze regio om als regio dé innovatieve regio te worden op gebied van duurzame energie. Maar mensen zijn ook terughoudend wat betreft het effect van bepaalde nieuwe technieken. Ze willen ervoor waken dat innovatieve oplossingen nieuwe problemen veroorzaken zoals hoge kosten en een negatieve invloed op natuur en biodiversiteit.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

STERRENPRACHT
Zuid-Limburg, waar je de melkweg nog ziet

De regio is landelijk bekend om haar prachtige sterrenhemels mede dankzij een beperkte lichtvervuiling. Slimme openbare verlichting in de omgeving slaat 's nachts enkel aan wanneer er iets of iemand in aantocht is. Goed voor de natuur en de rekening!

VERPLAATSEN & BEWEGEN

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp verplaatsen en bewegen dan leeft het volgende bij de mensen die hebben meegedaan aan de bevraging.

"Centraal staat het verbeteren van het fietsnetwerk en promotie hiervan, zodat meer mensen gebruik maken van de milieuvriendelijke fiets."

"Een nieuw vervoerssysteem werkt positief mee in het idee van bereikbaarheid en mobiliteit in een dorp. Het is niet langer meer een achterstand om in een dorp te wonen."

Meer verbindingen met openbaar vervoer. Zoals eerder werd genoemd geven mensen aan dat er behoefte is aan een betere en goedkopere OV-verbinding tussen de kernen, het buitengebied en de regio. Er is aandacht voor de tijden waarop het openbaar vervoer beschikbaar is en begrippen als goedkoop, veilig en regelmatig worden in dit verband vaak genoemd. Ook staan mensen open voor duurzame oplossingen zoals elektrisch openbaar vervoer.

Minder auto's, meer fietsen. Daarnaast zouden veel mensen graag zien dat, zowel inwoners als toeristen, de auto laten staan en sneller de fiets te pakken, zowel vanuit milieu- als veiligheidsoverwegingen. Mensen zien dan ook kansen als het gaat om autoluwe zone's of autoluwe momenten.

Duurzaam vervoer: elektrisch vervoer en deelsystemen. Naast het verminderen van het autogebruik staan mensen ook open voor duurzame vervoersmogelijkheden. Zo geven mensen bijvoorbeeld aan dat elektrisch vervoer gestimuleerd moet worden. Een andere oplossing die voorgesteld wordt is het introduceren van deelsystemen.

"Verkeersveiligheid vind ik wel een thema. Met name het scheiden van fietspaden van de wegen, nu het aantal wielrenners steeds meer toeneemt."

Verkeersveiligheid. Er is zoals eerder besproken veel aandacht voor verkeersveiligheid. In dit verband worden overigens ook recreatiefietsers (wielrenners en mountainbikers) benoemd.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

TRAPPERSHEUVEL
Geluk kun je niet kopen, een fiets wel

Fietssnelweg Trappersheuvel verbindt niet alleen bestaande fietsknooppunten (tot over de grens) met elkaar maar ook de verschillende dorpen, bedrijventerreinen en natuurgebieden in de regio. Van e-bikependelaars en -toeristen over scholieren tot doorwinterde wielerfanaten, iedereen trapt zich veilig een weg doorheen het heuvelachtige landschap.

LEREN & WERKEN

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp leren en werken dan leeft het volgende bij de mensen die hebben meegedaan aan de bevraging.

"Stimuleer leren en studeren in de regio, en biedt aansluitend mooi wonen, leuk en ondernemend leven en vooral een toekomstbestendig werkperspectief, zodat kennis en jongeren niet vertrekken richting de Randstad na de studie."

Voldoende educatie en werkgelegenheid voor de jeugd. Eerder werd al aangegeven dat mensen het belangrijk vinden dat jongeren en starters voldoende mogelijkheden hebben in de regio. Men ziet kwaliteitsvolle educatie en werkgelegenheid als de manier om (hogeropgeleide) jeugd aan de regio te binden. Men benoemt ook dat er meer ingezet mag worden op werkgelegenheid buiten de sectoren horeca en toerisme. Ook geven mensen aan dat het aantal (basis)scholen in de kleinere kernen zeker op peil moet blijven omdat een school voor verbinding en leefbaarheid in de dorpen zorgt.

Andere mensen vinden juist dat grootschalige leer- en werkvoorzieningen eerder in de omliggende steden thuishoren, en niet in de kernen. Mensen zien de regio als leef- en bezoekgebied. Volgens deze mensen mag de nadruk op de rust en natuur in de regio liggen.

"We wensen panden die gebruikt kunnen worden om te leren, werken en waar mensen naartoe kunnen gaan om informatie met elkaar te delen"

De aanwezigheid van leer- en werk gerelateerde ontmoetingsplekken. Verder is er behoefte aan (ontmoetings) locaties waar werk- en leervoorzieningen gevestigd kunnen worden. Mensen geven bijvoorbeeld aan plekken te missen om te studeren. Ze zien ook kansen in locaties waar jong en oud informatie en kennis met elkaar kunnen delen. Ze zien ook mogelijkheden in het samenbrengen van start-ups en ondernemers om zo bedrijven, evenementen en verenigingen op te zetten.

Een netwerk ter uitwisseling van kennis en vaardigheden. Naast fysieke locaties wordt ook gesproken over de toegevoegde waarde van een (lokaal) netwerk waarbij vaardigheden en kennis uitgewisseld kunnen worden. Mensen geven aan dat dit het kleinschalige dorpsgevoel en de gemeenschapszin kan versterken.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

DE TALENTENTAFEL
Een netwerk van vaardigheden

Een lokaal netwerk verbindt vaardigheden en talenten van bewoners die elkaars hulp kunnen gebruiken. Heb jij breikunsten, groene vingers of literaire kennis? Of help je anderen graag een handje door boodschappen te bezorgen of schoon te maken? Bewoners van studenten tot gepensioneerden combineren tijd en kunde om anderen te helpen en zelf een extraatje bij te verdienen.

BEZOEKEN & ONTMOETEN

Als het gaat over de toekomst van het onderwerp bezoeken en ontmoeten dan leeft het volgende bij de mensen die hebben meegedaan aan de bevraging.

"Bezoeken in kleinschalige vorm en ontmoeten vooral voor inwoners. Geen grootschalige evenementen, maar de kracht zoeken in de kwalitatieve kleinschaligheid."

Meer of minder toerisme? De reacties op deze vraag leggen een tweestrijd bloot. Zo wil een deel van de mensen beslist niet dat er in de toekomst (meer) gefocust wordt op toerisme. Vooral grootschalige evenementen zoals festivals zijn volgens hen niet wenselijk. Daartegenover vindt een ander deel van de mensen dat er juist in toerisme geïnvesteerd moet worden. Zij geven aan dat toerisme een belangrijke bron van inkomen is voor de regio.

Sommigen mensen ondervinden overlast van toerisme in de huidige vorm, en zouden daarom in willen zetten op gastvrijheid en duurzaam (eco)toerisme.

Inclusieve ontmoetingsplaatsen voor jong en oud. Verder geven mensen aan behoefte te hebben aan inclusieve ontmoetingsplaatsen waar generaties en culturen kunnen samenkomen. Er gaat aandacht uit naar het samenbrengen van bewoners en nieuwkomers, maar ook bezoekers en toeristen. Binnen dit thema is er ook veel aandacht voor eenzame ouderen, jongeren en alleenstaande ouders.

"Vergeet de verenigingen niet. Vooral daar wordt veel "ontmoet", het houdt de samenleving bij elkaar en zorgt voor een veilige plek voor de jeugd."

Stimuleer het verenigingsleven. Tot slot raden mensen aan om het aanwezige verenigingsleven te stimuleren. Er wordt gesproken over het versterken en inclusiever maken van bestaande verenigingen en sociale netwerken.

De volgende inspiratiehalte sprak de mensen het meest aan:

DE DORPSHUISKAMER
Dé plek om elkaar te ontmoeten

Bibliotheek, bioscoop en theater krijgen onderdak in één gezellige dorpshuiskamer. Het mooie is dat mensen van verschillende achtergronden en generaties elkaar hier opzoeken voor cultuur, maar ook voor koffie en gebak bij een gezellige babbel.

WENSBEELD

Naar aanleiding van de vraag 'waarom houden mensen in de toekomst in deze regio halt' kregen mensen de ruimte geboden om hun wensbeeld te omschrijven. Het volgende kwam hier sterk naar voren:

Mensen houden in de toekomst in deze regio halt...

"Mijn droombeeld is een prachtig groen heuvelland, met veel manieren om te ontspannen en te genieten van alles wat de regio te bieden heeft."

... om te ontsnappen aan de drukte van de stad en te genieten van de rust, ruimte en het prachtig behouden groen. Middels haar prachtige landschap en buitengebied, biedt de regio een woon- leef- en werkomgeving waarbij levenskwaliteit voorop staat. Rust en ruimte worden bewaard, het landschap wordt versterkt en mensen genieten en ontspannen in het groen.

"Dit is idealiter een regio waar ik gedurende mijn gehele levenscyclus wordt geïnspireerd, ontzorgd en verzorgd."

... om zich te laten inspireren door onze duurzame en gezonde samenleving. Wonen, recreëren, werken en natuur zijn hier in balans en er wordt rekening gehouden met het milieu. We gaan hier bewust met natuur en energiebronnen om en leven in harmonie met de mooie omgeving. Het heuvelland is een voorbeeld waar je ecologisch kunt wonen en ondernemen, en landbouw is zo veel mogelijk kleinschalig, lokaal en energiezuinig van karakter. Ook is er voldoende aandacht voor gezondheid, ook die van de ouderen.

... om te genieten van de cultuur, historie, tradities en geschiedenis. Er is veel aandacht voor de historie en tradities. In deze regio is de authentieke cultuur verweven in het dagelijks leven. Er is nieuw leven geblazen in tradities, historische kernen krijgen de aandacht die ze verdienen en er zijn voldoende activiteiten die de lokale cultuur uitdragen. Je kunt er genieten van ambacht, gastronomie en andere traditionele kwaliteiten.

"Mijn toekomstbeeld gaat over meer mogelijkheden voor jongeren om zich te amuseren, zodat de mensen dan ook zullen blijven."

... om te genieten van een fijne en kansrijke woon-, werk- en leefomgeving waar genoeg te beleven is. Er is een goede balans in wonen, werken en recreëren. Er is voldoende huisvesting, het winkelaanbod is opgewaardeerd en er zijn goede (openbare) voorzieningen zoals horeca, sport en ontmoetingsplekken. Er zijn voldoende mogelijkheden voor jongeren, starters en ouderen om te ontmoeten en zich te vermaken. En er is voldoende werkgelegenheid, ook voor hogeropgeleide mensen. Jongeren en starters blijven graag in de regio.

"We moeten momenten dat we als gemeenschap samenkomen blijven behouden."

... vanwege het sterke sociale weefsel en omdat inwoners hier buitengewoon betrokken zijn met elkaar en hun omgeving. Mensen voelen zich hier thuis. Er is een diverse bevolkingssamenstelling. Er is ruimte voor ontmoetingen, lokale initiatieven en het delen van faciliteiten waarmee mensen en generaties worden verbonden. Het is een plek waar iedereen welkom is om te wonen, werken of recreëren. Het is een plek waar mensen voor elkaar klaar staan.

... omdat het vervoer van/naar de regio geweldig geregeld is met gestroomlijnd verkeer en vooruitstrevende mobiliteit. Er zijn deelauto's, -fietsen en -scooters, veel mogelijkheden om te wandelen en er zijn autoluwe gebieden in de kernen. De auto staat er niet langer centraal, maar men kan zich toch makkelijk verplaatsen in en naar de regio; er is een uitstekend fietsnetwerk en het openbaar vervoer is er geweldig geregeld.

SCHRIKBEELD

Ook is gevraagd naar het schrikbeeld.

Waar mensen vooral niet op zitten te wachten is...

"Mijn schrikbeeld is dat de toeristenstromen nog verder gaan toenemen. Daar is onze regio veel te klein en te kostbaar voor!"

... een toename van massatoerisme. Zoals eerder aangegeven is er veel schrik voor een groei in toerisme. Mensen zien op tegen de drukte die dat met zich meebrengt en mogelijke verstoring in het gebied.

... verstedelijking en het volbouwen van de kernen en het buitengebied. De regio moet niet te verstedelijkt en modern worden. Het landschap en dorpse karakter moeten behouden worden.

"Mijn schrikbeeld is een overdaad aan grootschaligheid (grote zonnevelden, grote (agrarische) bedrijfsbebouwing etc. in het landschap."

... achteruitgang van het landschap en grootschalige landbouw en veehouderij. De trots van de regio mag niet achteruitgaan door het bouwen van megastallen en kassen of het aanleggen van windmolenparken. Mensen zien het landschap liever kleinschalig ingericht.

... een toename van vervuilende industrie in de regio. Mensen hebben ook schrik voor een groei van de (milieubelastende) industrie en bijkomende horizon-, licht- en luchtvervuiling.

"Jongeren die de regio verlaten, omdat er elders leukere dingen te beleven zijn, dat is mijn schrikbeeld."

... een dubbele vergrijzing en jeugd die uit de regio gedreven wordt. Mensen zien op tegen een krimp omdat starters er niet kunnen wonen en er niet voldoende te beleven is. Ze zijn bang dat de jeugd zo uit de regio wordt gedreven.

"Dat het gemeenschapsgevoel verdwijnt en de kernen langzaam aan veranderen richting een "stad" waar niemand zich meer wil inzetten voor de gemeenschap.

... een afname in de saamhorigheid en leefbaarheid in de kernen. Saamhorigheid is een belangrijk onderwerp voor veel mensen. Ze hopen dat mensen zich willen blijven inzetten voor de gemeenschap en hopen racisme, discriminatie en polarisatie te voorkomen en vermijden.

Tot slot vinden mensen dat niet alle aandacht mag uitgaan naar de grotere kernen. Ze vinden dat ervoor gezorgd moet worden dat ook kleine kernen leefbaar blijven.

GEMEENTELIJKE VERSCHILLEN IN DE RESULTATEN

Wanneer we de reacties uit de drie gemeenten vergelijken valt op dat er kleine subtiele verschillen te ontdekken zijn. [1]

Alle deelnemers zijn het er over eens dat de Lijn50-regio een prachtige, groene, landelijke en gezellige plek om te wonen is. Men omschrijft de regio als een uniek stukje Nederland en de parel van Limburg. De regio wordt als aangenaam en rustig beleefd. Mensen waarderen de ruimte die er is om te ontsnappen aan de hectiek van de stad en te genieten van het bourgondische leven. Vooral mensen uit Gulpen-Wittem zijn erg trots op de regio.

Waar men het ook over eens is, is dat de regio drukker wordt. Er wordt overlast ondervonden van het toenemend aantal toeristen, voornamelijk in het verkeer. Dit komt het sterkst naar voren in de reacties van mensen uit Gulpen-Wittem. Daarnaast wordt er aangegeven dat de verbetering van de bereikbaarheid van de regio en het (openbaar) vervoer wenselijk is. Dit wordt met name ingebracht door mensen uit Eijsden-Margraten en Gulpen-Wittem.
Door enkele mensen uit Vaals wordt de regio omschreven als achtergesteld of ouderwets. Ook wordt in Vaals gewezen op negatieve ontwikkelingen in het kader van de (drugs)criminaliteit.

In Eijsden-Margraten lijkt de aantasting van het landschap de grootste zorg, gevolgd door het overspoeld raken door toeristen. Dit laatste komt in Gulpen-Wittem het sterkst naar voren. In Vaals leven deze onderwerpen ook. Daarnaast zien we in de reacties van Vaals een bijkomende (overigens minder prominente) angst voor verpaupering en leegstand.

[1] Overigens geldt wel voor de vergelijking van de reacties uit de verschillende gemeenten, dat 42%, van de respondenten woonachtig is in Eijsden-Margraten. 34% woont in Gulpen-Wittem en slechts 18% in Vaals.

SYNTHESE VAN RESULTATEN VAN DE BEVRAGING

Wat betreft het gewenste toekomstbeeld kunnen we grosso modo vier duidelijke wensbeelden herkennen:

1. Een gezonde, groene regio waar de natuur goed behouden wordt, zonder verstoring en overlast van (vlieg)verkeer. Een regio waar men kan genieten van rust en ruimte, cultuur, tradities en het bourgondische leven. Kleinschalig, maar met goede (recreatie) voorzieningen en horeca van hoge kwaliteit. Duurzaamheid is in deze regio zeer belangrijk.
2. Een gemoedelijke regio waar plek is voor iedereen, met oog voor de behoeften van jong en oud. Waar voldoende culturele- en woonvoorzieningen, werkgelegenheid en kansen zijn voor de jeugd, waardoor deze niet wegtrekt uit de regio.
3. Een gastvrije regio waar de focus ligt op duurzaam toerisme in plaats van massatoerisme, en waar toeristenstromen onder controle zijn en niet langer voor overlast zorgen.
4. Een verbonden regio, zowel onderling als met de rest van het land. Met toegankelijk openbaar vervoer van hoge kwaliteit en met oog voor duurzaamheid.

Ook de omschreven schrikbeelden komen sterk overeen.
Mensen hebben schrik dat...

1. De regio verstedelijkt en 'versteent', dat de regio volloopt, de kleinschaligheid verdwijnt. Vooral als dit ten koste gaat van de natuur en als oude woningbouw vervangen wordt door nieuwbouw.
2. Het landschap aangetast wordt door grootschalige landbouw met grote stallen en loodsen, door bedrijventerreinen of vervuilende industrie, of door de aanleg van windmolen- en zonneparken.
3. De rust in de regio verdwijnt omdat de regio overspoeld wordt door toeristen. Nog meer wegen, verkeersdrukte, lawaai en grote evenementen. Dat de regio één groot pretpark of openluchtmuseum wordt.
4. De vergrijzing doorzet, en de kernen leeglopen en verpauperen. Dat voorzieningen en cultureel aanbod verdwijnen en de leefbaarheid afneemt. En dat ook de jongeren niet meer in de regio willen of kunnen blijven.

HOOFDSTUK 5
ANDERE EINDBESTEMMINGEN VAN DE LIJN50 OP LANGE TERMIJN

In het kader van dit visietraject richten we ons op het jaar 2050 en de periode er naar toe. Eén ding is zeker: in die periode komen veranderingen en opgaven op de regio af, zoals ook is beschreven in hoofdstuk 3. Als we de uitkomsten van de brede bevraging analyseren, zien we dat veel mensen vooral hebben geredeneerd vanuit de huidige situatie in geval ze vergezichten schetsten. Als we de reacties op de 'bushaltes' bekijken, blijkt dat mensen wel voor vernieuwing en verandering openstaan. We hebben daarom geprobeerd wat verder vooruit te blikken en alternatieve, onderscheidende en integrale vergezichten, perspectieven voor de regio te schetsen. We zetten ze bewust wat extremer neer zodat we er ook een toekomstgerichte dialoog mee kunnen voeden. We geven per perspectief een beknopte toekomstschets van de regio, geven ook aan welke toekomstige veranderingen als drijvende krachten achter het perspectief fungeren. Ook geven we aan welke opgaven in het perspectief geadresseerd worden. Op deze perspectieven heeft een 10-tal uiteenlopende experts vanuit de regio maar ook daarbuiten gereflecteerd. Ook heeft een brede intergemeentelijke groep ambtelijk collega's gereageerd op deze vijf perspectieven. Het uiteindelijke resultaat treft u in dit hoofdstuk aan.

1. LIJN50 ALS WOONPARADIJS

WAAR JONG EN OUD GEZOND EN GELUKKIG IN HET GROEN WOONT

In 2050 is de Lijn50-regio een waar woonparadijs. Met vele woonwensen wordt hier rekening gehouden, en zo is een divers woningaanbod ontstaan. Nieuwe woonvormen, zoals woonhofjes, tiny houses, ecodorpen, multi-generationele woonvormen en luxe woonoases in het groen, gaan naadloos op in het historische stadsbeeld en het heuvellandschap. De nieuwe woningvoorraad is gebouwd met duurzame materialen en voorzien van duurzame energie van eigen bodem. Een en ander impliceert wel dat er ook ruimte geboden moet worden voor experiment. Daarnaast is er gezorgd voor een voldoende betaalbare woningvoorraad, om kansen te bieden aan starters en jonge gezinnen.

Naast prettig wonen is het hier in 2050 ook prettig samenleven. Alles is ingericht op ontmoeten en ervaren. Je komt nu niet zo zeer in de centra om te winkelen, maar vooral om te beleven en (samen) te genieten. Het aantal voorzieningen is dan ook goed op peil, alsook het cultureel aanbod. Dit maakt de regio nog aantrekkelijker voor jongeren en starters. Hoewel de samenleving aan het verjongen is, is het hier nog altijd goed te vertoeven voor senioren. Ouderen nemen actief deel aan de samenleving en aan het verenigingsleven waar jong en oud samenkomt. Positieve gezondheid staat centraal: het gaat over je mentaal en fysiek goed voelen, en ook mentaal en fysiek gezond zijn en ook zelfredzaam in deze zijn.

Woonparadijs Lijn50 staat in goede verbinding met de rest van het land én met de Euregio. We werken dan ook niet enkel meer binnen de regio- en landsgrenzen, maar ook daarbuiten. Daarnaast staan flexibele nieuwe werkvormen ons toe om vanuit huis of vanuit een van de co-working ruimtes in het groen te werken.

Toekomstige veranderingen die dit beeld aanjagen

- De energietransitie vraagt om het verduurzamen van bestaande- en nieuwe woningen.
- Vergrijzing biedt nieuwe uitdagingen binnen de zorg en de zorgvraag neemt toe
- De behoefte aan onthaasten/het langzame leven neemt toe, hetgeen ook leidt tot instroom van mensen uit andere steden en de regio
- Waardering van groen en rust neemt toe
- Nieuwe woonconcepten en -formules komen op de markt

Met dit perspectief wordt in ieder geval werk gemaakt van de volgende opgaven

- **Klimaatadaptatie**: door klimaatbestendig te bouwen/renoveren/herbestemmen, wordt een stap in de goede richting gezet op vlak van klimaatadaptatie.
- **Energietransitie:** hetzelfde geldt voor het energiebewust wonen. Het gaat hier ook over de stap naar duurzamere energiebronnen.
- **Duurzaam wonen**: er wordt meer gebruik gemaakt van duurzame materialen, en mensen leven zelf ook milieubewuster.
- **Passende voorzieningen:** woonkwaliteit wordt versterkt door voorzieningen op maat van de behoeften en wensen van de inwoners van straks.
- **Duurzame mobiliteit:** een goede ontsluiting in de regio (onder meer van en naar het werk) is van belang in dit beeld. Gelet op de verduurzaming van de regio, ligt het voor de hand dat mobiliteit ook duurzamer van karakter is.
- **Vitale bevolking:** mensen trekken mede naar het woonparadijs omdat het groen en de landschappelijke kwaliteiten ook bevorderend zijn voor de mentale en de fysieke gezondheid van mensen.
- **Sociale samenhang:** gelet op het accent van het woongenot, zal er op (ook op eigentijdse wijze) geïnvesteerd worden in de sociale samenhang in kleine en grote kernen
- **Veiligheid:** inwoners van het woonparadijs zullen er veel belang aan hechten dat de leefomgeving veilig is (sociale veiligheid, externe veiligheid en verkeersveiligheid zijn van belang).
- **Vernieuwing op vlak van governance:** het faciliteren van de experimenteerzones op vlak van wonen gaan vooral een nieuwe aanpak vragen.

Denkbare Haltes onderweg naar deze eindbestemming

ECODORP
Een zelfvoorzienende wijk

De bewoners van deze zelfvoorzienende wijk halen energie, water en voedsel uit hun eigen omgeving. Ze zijn volledig zelfredzaam. Hierdoor zijn de kosten een stuk lager dan bij reguliere woningen. Perfect voor de bewuste starter!

RESIDENTIE HERFSTJEUGD
De groene zorgzone

In de woningen bij Residentie Herfstjeugd bevind je je midden in de natuur. De residentie biedt waar nodig uitstekende zorg voor hulpbehoevende ouderen, patiënten die revalideren of mensen die wat minder prikkels willen ervaren. Hier kun je zelfstandig leven met alle nodige voorzieningen. (Klein) kinderen komen hier maar al te graag op bezoek!

BLOKJESHOF
Klein is het nieuwe groot

Op het Blokjeshof zijn er zo'n 20 eenvoudige en betaalbare tiny houses neergezet. Deze moderne huisjes zijn perfect voor kleinere huishoudens, maar alleen zul je hier niet zijn! Jong en oud vindt elkaar hier in de omgeving die is ingericht om ontmoeting en activiteiten te stimuleren. Denk aan een prachtige tuin, een zwembad, muziekkamer, sauna, gym en een theaterpodium.

2. LIJN50 ALS LANDELIJKE KWALITEITSREGIO 2.0

WAAR INNOVATIE IN HET GROEN EEN BRON VAN WELDAAD BIEDT AAN INWONER EN DUURZAME TOERIST EN RECREANT

In dit unieke stukje bourgondisch Nederland zorgen mens en natuur voor elkaar. De regio staat al jarenlang bekend om haar prachtige (heuvel)landschap, maar zet nu ook in op innovatieve landbouwinitiatieven. De landbouwer wordt echt in de spotlight gezet en voorziet de regio en haar culinaire hoogvliegers niet alleen van (h)eerlijke streekproducten, maar leert daarnaast ook de kneepjes van het vak aan inwoners in de lokale moes- en pluktuinen en voedselbossen, en draagt mee verantwoordelijkheid voor het onderhouden van het prachtige landschap. Daarnaast kiezen veel agrarisch ondernemers voor kleinschalige en circulaire landbouwtechnieken en richten ze zich op meer dan voeding alleen, ook bioregio-gebonden materialen krijgen hun aandacht. Deze komen het milieu en het landschap ten goede en zetten de regio mee op de kaart als circulaire hotspot. Ook is de agrarisch ondernemer landschapsbeheerder geworden, en gebeurt dit beheer niet enkel op de schaal van Lijn50 maar ook euregionaal. Lijn50 maakt onderdeel uit van een groot grensoverschrijdend landschapspark.

Al het moois en lekkers dat de regio te bieden heeft maakt dit tot de perfecte groene bestemming voor duurzaam toerisme. Wandelaars en fietsers, jong en oud, strijkt hier maar al te graag neer om te onthaasten in de groene long van Zuid-Limburg. Inwoners zijn trots op hun authentieke dorpen en steden, de cultuurhistorie en het landschap en delen dit maar al te graag met bezoekers. Die gastvrijheid, samen met de horeca- en verblijfsvoorzieningen op topniveau, hebben de Lijn50- regio wereldwijd op de kaart gezet als 'Green Destination'. De toeristische sector focust zich nu volledig op kwaliteit en duurzaamheid. Dit betekent onder andere dat toeristenstromen zich verplaatsen met duurzame en veilige vervoersmiddelen en dat het evenwicht tussen landbouw, natuur, recreatie en toerisme bewaakt wordt.

Toekomstige veranderingen die dit beeld aanjagen

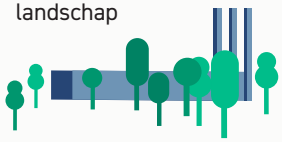
- Nieuwe vormen van voedselproductie/landbouw komen op
- De populariteit van nieuwe vormen van landbouw en de stadslandbouw neemt toe
- De eiwittransitie zet aan tot nieuwe teelten
- Green destinations zijn de trend
- Belevingseconomie zet door

Met dit perspectief wordt in ieder geval werk gemaakt van de volgende opgaven

- **Authentiek landschap behouden:** aangezien het authentieke landschap een troef in dit perspectief is, zal er veel moeite gedaan worden om het te behouden.
- **Transformatie van de landbouw:** er is ook een transformatie van de landbouw gaande, die zal zo duurzaam mogelijk verlopen waarbij ook weer met de authenticiteit van het landschap wordt rekening gehouden.
- **Robuuste natuur:** het behoud van natuur en haar biodiversiteit wordt stevig aangepakt gelet op de insteek van een kwaliteitsvolle landschappelijke regio.
- **Klimaatadaptatie:** het voorbereid zijn op grillen in het klimaat is een uitdaging die in dit perspectief breed in de samenleving zal leven. In geval van aanpassingen aan het klimaat zal ook zeker rekening gehouden worden met de bijdragen aan de landschappelijke kwaliteit van de regio.
- **Innovatie toerisme:** duurzaam toerisme is één van de topsectoren in dit perspectief.
- **Passende werkgelegenheid:** de verbreding en verduurzaming van de landbouw en de verduurzaming van het toerisme zullen ook nieuwe (en andersoortige) vormen van ondernemerschap en werkgelegenheid tot gevolg hebben.
- **Vernieuwing op vlak van governance:** gezamenlijk als regio werk maken van de landbouw- en toeristische transitie, impliceert een intergemeentelijke en zelfs (Eu) regionale samenwerking van overheidsinstellingen, ondernemers en bedrijven, kennisinstellingen, en (georganiseerde) burgers.

Denkbare Haltes onderweg naar deze eindbestemming

PARK DE KOEL
Van bedrijventerrein tot landschap

Wat jaren geleden nog een in onbruik geraakt bedrijventerrein was, is nu heringericht tot natuur- en recreatieparel. Een zorgvuldig plan met diverse inheemse bomen, struiken en planten moet zorgen voor een nieuwe bron van en veilige haven voor biodiversiteit.

DE BUURDERIJ
Hollandse kost van de coöp-boeren

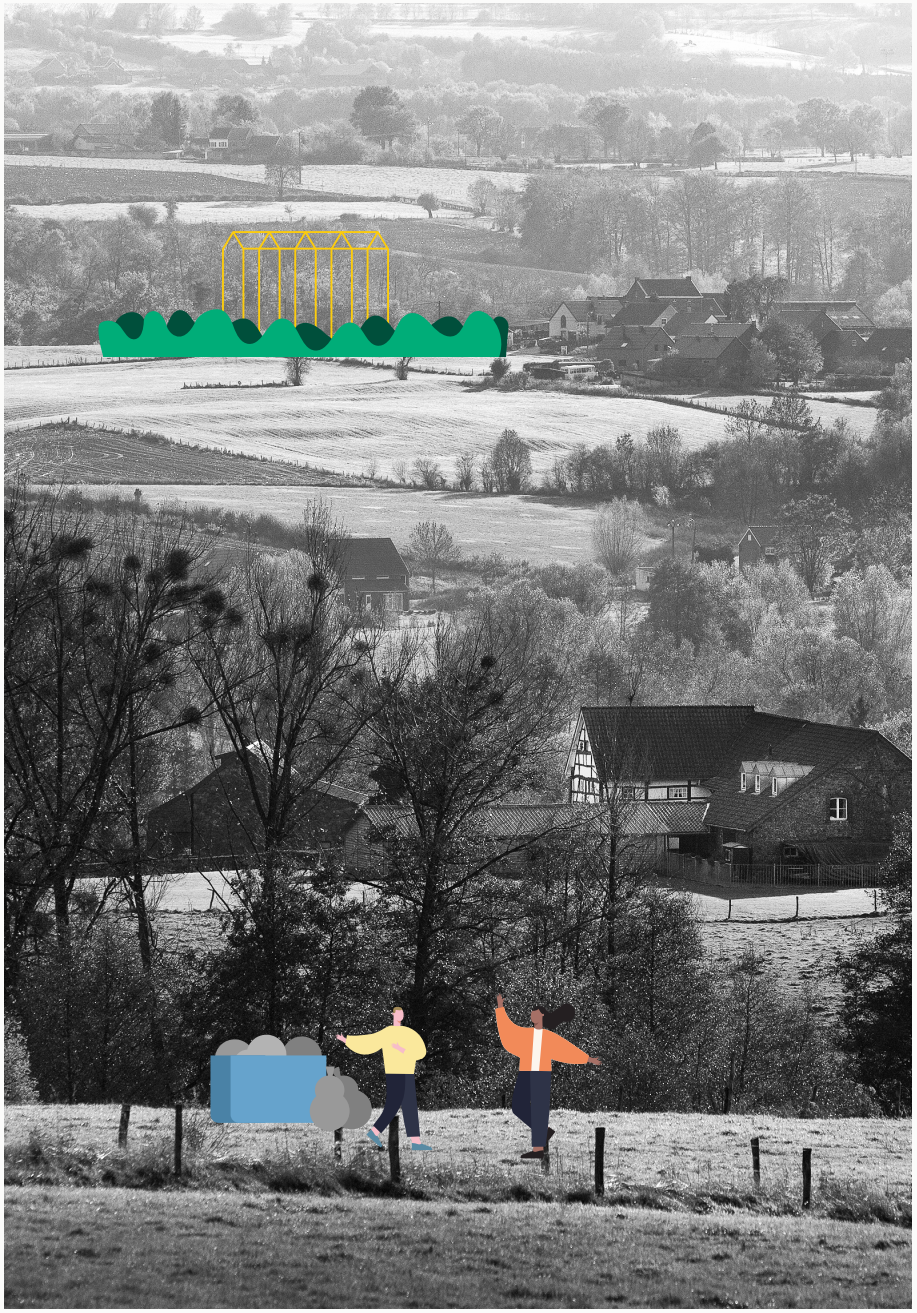

De buurderij is een coöperatieve boerderij. Enkele gezinnen bepalen samen wat er geteeld wordt. Nog veel meer families komen hier hun wekelijks groentenabonnement bij elkaar oogsten. Steeds meer mensen zijn er dan ook trots op dat ze 'Buurders' zijn. Ze genieten immers van lokale, kraakverse groenten die geteeld zijn op een plek die zij koesteren.

PLUKHEUVELWOUD
Ieder dorp haar eigen plukparadijs

In het Plukheuvelwoud zijn natuur en landbouw met elkaar versmolten. Dit voedselbos is door mensen ontworpen, maar de natuur doet er bijna al het werk. Mens en dier kunnen er genieten van een rijk palet aan smaken, geuren en kleuren. In dit plukparadijs vinden buurtbewoners, toeristen en chef-koks het hele jaar door lokale, verse en wilde voedselproducten.

3. LIJN50 ALS CIRCULAIRE REGIO

WAAR (EU)REGIONALE KRINGLOPEN GESLOTEN WORDEN

Duurzaamheid loopt als rode draad door de regio, op gebied van wonen, landbouw, mobiliteit en bedrijvigheid. Zo is circulair bouwen in 2050 de norm, waarbij lokale reststromen en duurzame materialen gebruikt worden. Daarnaast wordt er ingezet op klimaatmitigatie en -adaptatie, wat vraagt om zuiniger energiegebruik, nieuwe gewoontes en gedrag en verbeterde infrastructuur. Middels natuurinclusieve bouw zijn het landschap en de bebouwde omgeving ingericht om klimaatgrillen zoals hittegolven en wateroverlast op te vangen. Daarnaast wordt er voornamelijk gebruik gemaakt van energie van eigen bodem, waaronder geothermie. Deze geothermie trekt tevens energetische veelvraten zoals datacenters aan. Duurzame architectuur verwerkt deze nieuwe bedrijvigheid op fraaie wijze in het landschap om verdoving te voorkomen.

Ook de landbouw speelt een belangrijke rol in de circulaire samenleving van 2050. Nieuw- en andersoortige teelten worden lokaal afgezet en daarnaast leveren boeren grondstoffen aan omliggende industrie en andere sectoren, ook over de landsgrenzen. Energieteelt is een nieuw begrip geworden. Lijn50 is dan ook een volwaardige bioregio, bestaande uit ecosystemen die zich niet laten limiteren door administratieve- en landsgrenzen. De regio trekt innovatieve en creatieve spelers aan die maar al te graag gebruikmaken van de grondstoffenstromen.

Circulariteit komt ook terug in de eigen leefomgeving. De wijze waarop we bouwen is circulair, maar ook de wijze waarop we leven. Mensen leven een stuk bewuster, of het nu gaat om wonen, voeding of mobiliteit.

Toekomstige veranderingen die dit beeld aanjagen

- Grondstoffenschaarste neemt toe
- De energietransitie en klimaatverandering stellen nieuwe eisen aan de samenleving.
- Inzet op de circulaire economie, zeker in het omliggende gebied (denk ook aan industriële clusters)
- Innovatie in de landbouw zet door, nieuwe teelten en verdienmodellen komen op
- Circulariteit wordt meer en meer ingezet als ordeningsprincipe

Met dit perspectief wordt in ieder geval werk gemaakt van de volgende opgaven

- **Transformatie van de landbouw:** de landbouw gaat meer rol oppakken in de circulaire economie, en dus gaan kringloopboeren met nieuwe verdienmodellen aan de slag. Lokale afzet van producten is één ding, nieuwe teelten, waaronder ook energieteelten is een andere zaak.
- **Klimaatadaptatie:** een doorgedreven circulaire samenleving is een duurzame samenleving die het klimaatvraagstuk en de energietransitie aanpakt, die mede vanuit circulaire principes geadresseerd worden.
- **Energietransitie:** energiekringlopen worden net als materiaalkringlopen meer lokaal en regionaal gesloten. De overstap naar duurzame energiebronnen (denk aan geothermie, maar ook biomassa en waterstof als drager, en nieuwe toepassingen op vlak van zonne- en windenergie) hoort hier uiteraard bij.
- **Passende werkgelegenheid:** een circulaire economie en samenleving verschaft ook nieuwe vormen van werkgelegenheid op heel wat uiteenlopende niveaus (van laag- tot hooggeschoold werk).
- **Duurzame mobiliteit**: materiaal-, energie- en mensenstromen vragen ook om nieuwe en andersoortige vervoersstromen. Het ligt voor de hand dat in de geest van de circulaire economie deze transitie duurzaam ingezet zal worden.
- **Vernieuwing op vlak van governance:** met de (Eu)regio optrekken en volgens circulaire principes gaan 'plannen en organiseren' is een must in dit perspectief. Bedrijfsleven waaronder de industrie en de landbouwsector, overheden, en experts slaan onder meer de handen ineen.

Denkbare Haltes onderweg naar deze eindbestemming

STERRENPRACHT
Zuid-Limburg, waar je de melkweg nog ziet

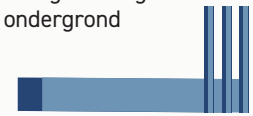
De regio is landelijk bekend om haar prachtige sterrenhemels mede dankzij een lage lichtvervuiling. Slimme openbare verlichting in de omgeving slaat 's nachts enkel aan wanneer er iets of iemand in aantocht is. Goed voor de natuur en de rekening!

RECYCLEURO
Meer halen uit materialen

In onze regio verdien je munten voor het inleveren van je plastic afval. Deze kun je gebruiken om producten of diensten te betalen bij duurzame lokale ondernemingen of je kunt er een jaarlijkse selectie lokale projecten mee ondersteunen door de waarde te doneren.

BODEMKRACHT
Knusse warmte & schone energie uit eigen ondergrond

Dankzij technologische doorbraken, toenemende overheidssteun en investeringen krijgt geothermie in Zuid-Limburg steeds meer voeten in de aarde. Zo oogsten we steeds meer warmte uit diepe aardlagen en hebben we ook schone, hernieuwbare energie wanneer er geen wind is of de zon niet schijnt.

4. LIJN50 ALS SLIMME REGIO

WAAR KENNISKAPITAAL DE RUIMTE HEEFT OM TE GROEIEN

Heel wat innovatieve technologie- en kennisspelers hebben de regio ontdekt. Door de jaren heen is hier een toonaangevende high-tech campus ontstaan, geen groot bedrijvenpark zoals bij de grotere steden, maar een fijnmazig netwerk van spelers met elk een (satelliet)activiteit. Voor velen van hen is de landelijke, groene omgeving evenzeer een vestigingstroef als de centrale Euregionale ligging, temidden van een rijk universitair en industrieel landschap. Op de High-Tech Campus smelten innovatie, wetenschap en technologie samen en zorgen zij voor werkgelegenheid binnen een brede variatie sectoren. Getalenteerde professionals en kenniswerkers en hun gezinnen komen dan ook maar al te graag in de prachtige groene regio wonen. Ook studenten vestigen zich hier graag, aangezien het lokale onderwijsklimaat goed inspeelt op deze nieuwe kansen en uitdagingen. De Euregio ligt aan hun voeten, er is van alles te beleven (en ook te leren) in Aken, Luik, Hasselt, Genk, Heerlen en Maastricht. Deze impuls draagt bij aan het verjongen van de samenleving.

Daarnaast zijn het stedelijke en landelijke gebied slim ingericht op het vlak van logistiek, wonen, precisielandbouw en slimme mobiliteit. Een goed 5G-netwerk is hierbij onontbeerlijk, en ook de landbouw wordt op slimme wijze gedreven door data. Tot slot zorgt slimme mobiliteit voor optimale ontsluiting binnen de hele Euregio. Zo wordt slimmer gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur en brengt autonoom vervoer over land, water en door de lucht, zoals zelfrijdende bussen, watertaxi's en luchtvoertuigen, mensen en goederen binnen een oogwenk naar hun eindbestemming. Een en ander zorgt voor nieuwe kansen binnen de Euregio en brengt de regio volop in bloei.

Toekomstige veranderingen die dit beeld aanjagen

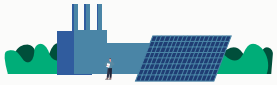
- Europa van de regio's zet door
- Mogelijke komst van de Einstein telescoop versnelt de transitie naar een slimme regio
- Opkomst van precisielandbouw
- De opkomst van smart cities en big data
- De opkomst van autonome mobiliteit

Met dit perspectief wordt in ieder geval werk gemaakt van de volgende opgaven

- **Duurzaam wonen:** het aantrekken van kenniswerkers en hun gezinnen/huishoudens en het aantrekken en behouden van jonge mensen impliceert een impuls voor het wonen in de Lijn50-regio. Meer diversiteit in het wonen, kwaliteit staat voorop evenals duurzaamheid.
- **Passende voorzieningen:** bovenstaande impliceert ook dat er een kwaliteitsvol aanbod en voorzieningen en culturele agenda moet zijn (ook in de regio). Wat die culturele agenda betreft, die zou dan meertalig mogen zijn en meer multicultureel van karakter. Daarbij is kwaliteitsvol (en goed bereikbaar) onderwijs essentieel.
- **Vitale bevolking:** de (nieuwe) inwoners zullen veel waarde hechten aan vitaliteit. De leefomgeving zou dan op deze behoefte moeten inspelen door voldoende gezondheidsbevorderende voorzieningen te bieden (gericht op bewegen, binnen en buiten, wellness, zorg.)
- **Sociale samenhang:** daar waar nieuwkomers de regio opzoeken is het ook van belang dat zij integreren in de Lijn50-regio. Gelet op de uitkomsten van de bevraging is dit een uitdaging, aangezien niet iedereen zit te wachten op nieuwkomers.
- **Veiligheid:** veiligheid in de breedste zin des woords is van groot belang in dit perspectief. Mensen zullen er kritisch op zijn. Middels slimme toepassingen (denk aan toepassingen in het verkeer, buurtpreventie en beveiliging etc) is hier winst te behalen.
- **Duurzame mobiliteit:** een goede ontsluiting in de (Eu)regio is randvoorwaarde in dit perspectief. Gelet op het innovatieve gehalte van dit perspectief is het aannemelijk te veronderstellen dat juist in dit perspectief nieuwe vervoerdmodi en slim transport ruim baan krijgen.
- **Passende werkgelegenheid:** de werkgelegenheid neemt toe in de regio naast kennisintensieve banen is het ook de verwachting dat ook werkplekken ontstaan die minder geschoolde arbeid aantrekken.
- **De kracht van het authentieke landschap en de robuuste natuur** zijn belangrijke randvoorwaarden en tevens troeven voor het aantrekken van mensen van elders.
- **Vernieuwing op vlak van governance: i**n dit beeld ben je onderdeel van een bruisende kennisintensieve Euregio en zit je dus ook met deze spelers (van kennisinstellingen, bedrijven en onderwijs) als gemeentelijke overheid aan tafel.

Denkbare Haltes onderweg naar deze eindbestemming

DE PRAKTIJKPLEK
Mini-campussen in het groen

Een aantal landelijke locaties zijn omgetoverd tot heuse mini-campussen. Naast de perfecte praktijkplekken voor studenten - als aanvulling op hun opleiding aan universiteiten of hogescholen in de buurt - bieden deze plekken heel wat nieuwe werkgelegenheid. Een win-win dus!

WOONHOTEL
Voor even elders thuis

Of je nu uit een ander land komt of even verderop woont, in het woonhotel kun je enkele dagen tot maanden verblijven. Je hebt er een persoonlijke werk- en leefruimte en allerlei handige voorzieningen om je leven zo efficiënt mogelijk in te richten. Er komen vaak reizende professionals, internationale studenten en creatievelingen die genieten van alles wat de regio te bieden heeft.

WERKVALLEI
De bedrijvige blokkendoos

Een internationale zonnecelfabrikant heeft hier zijn splinternieuwe productiefaciliteit neergezet, goed voor zo'n 260 banen. Dit is de ideale locatie vanwege de aanwezigheid van kennisinstellingen, voldoende arbeidskrachten, de geografische ligging en veel ruimte.

5. LIJN50 ALS ZILVEREN ZORGZAME REGIO

WAAR MEN GELUKKIG EN GEZOND OUD WORDT OMGEVEN DOOR GROEN

De combinatie van vergrijzing en de toestroom van ouderen van elders geeft een boost aan de zorgeconomie in de Lijn50-regio. Vooral het zorgtoerisme is erg in trek, en toeristen komen van heide en verre om zich te begeven tussen de helende hellingen van het Heuvelland. Dit geldt niet alleen voor ouderen, ook mensen met andere zorgvragen of behoefte aan onthaasting zitten hier goed op hun plek.

Naast de zorgtoerist is ook de oorspronkelijke bewoner gebaat bij de toenemende kwaliteit van de zorg. Zo zijn woningen en voorzieningen zo veel mogelijk afgestemd op hun behoeften en wonen ouderen zo lang mogelijk zelfstandig in het groen. De toenemende zorgvraag zorgt tevens voor nieuwe werkgelegenheid en trekt veel jonge werknemers aan. Dit zorgt voor verjonging die tegenhang biedt aan de eerdere vergrijzing.

Verder blijft de regio rustig en wordt er ingezet op het behouden van het geliefde, helende landschap. Ook cultuurhistorie en tradities worden gekoesterd en gevierd tijdens multi- en intergenerationele evenementen.

Zorgeconomie neemt ook zorginnovatie met zich mee. De Lijn50-regio is de plek waar innovaties ruimte krijgen. Denk daarbij niet alleen aan technologische innovatie (zoals bijvoorbeeld met nieuwe ICT-toepassingen langer thuis verzorgd worden) maar ook sociale innovatie (de inzet van preventie buddies, intergenerationele ontmoetingsplekken etc).

Toekomstige veranderingen die dit beeld aanjagen

- Vergrijzing
- Opkomst zorgtoerisme
- Opkomst zorgeconomie
- Meer aandacht voor gezondheid (mentaal en fysiek)
- Preventieve gezondheidszorg wint aan belang

Met dit perspectief wordt in ieder geval werk gemaakt van de volgende opgaven

- **Authentiek landschap behouden en de ontwikkeling van robuuste natuur:** landschap en natuur hebben een helende kracht. Ze vormen de aantrekkingskracht van de regio. Hier wordt dus zeker op ingezet.
- **Duurzaam wonen:** wonen kent een extra accent wat betreft de doelgroep ouderen. Langer zelfstandig kunnen wonen is het Leitmotiv en woon-zorgplekken nieuwe stijl zijn op brede schaal te vinden in de Lijn50-regio.
- **Passende voorzieningen:** voorzieningen en de culturele agenda zijn vooral afgestemd op de senioren. Het zal niet verbazen dat er veel zorgaanbod is (niet alleen in curatieve maar ook in preventieve zin).
- **Vitale bevolking:** vitaliteit van in het bijzonder de ouderen is belangrijk in dit perspectief. Daar zijn ook voldoende voorzieningen en diensten voor voorzien.
- **Sociale samenhang:** ouderen zoeken elkaar op en koesteren mede de sociale cohesie zoals we die al decennia lang kennen in deze regio.
- **Innovatie toerisme:** in een zorgregio gericht op ouderen, met veel groene troeven in handen, ligt het in lijn van de verwachting dat er ook (zorg)toerisme opkomt gericht op ouderen.
- **Passende werkgelegenheid:** in dit perspectief zal vooral zorg- en toerisme gerelateerde werkgelegenheid in de regio groeien.
- **Vernieuwing op vlak van governance:** maatschappelijke en zorg gerelateerde organisaties slaan met de overheid en ondernemers de handen ineen om de regio te ontwikkelen.

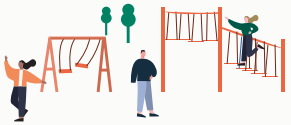
Denkbare Haltes onderweg naar deze eindbestemming

RESIDENTIE HERFSTJEUGD
De groene zorgzone

In de woningen bij Residentie Herfstjeugd bevind je je midden in de natuur. De residentie biedt waar nodig uitstekende zorg voor hulpbehoevende ouderen, patiënten die revalideren of mensen die wat minder prikkels willen ervaren. Hier kun je zelfstandig leven met alle nodige voorzieningen. (Klein) kinderen komen hier maar al te graag op bezoek!

MOTORIKPARK
De intergenerationele speeltuin

Motorikpark is een speeltuin voor 'jongeren' van zes tot negenennegentig jaar oud. Iedere generatie wordt er fysiek uitgedaagd in een mooi opgezet speelparcours. Het is de favoriete hangplek voor jong en oud in de Lijn50-regio geworden.

HOOFDSTUK 6
DE VERVOLGREIS

In het kader van de eerste fase van het traject van de omgevingsvisie van de Lijn50-regio is op divergente wijze verkend welke integrale perspectieven voor de Lijn50 denkbaar zijn. Daarbij is voortgeborduurd op de kennis van de huidige situatie en mogelijke veranderingen die op de regio kunnen afkomen die tezamen de regio voor opgaven plaatsen.

Deze bouwstenennotitie zal ingezet worden in de volgende fase van het visietraject. De volgende fase staat in het teken van het ontwerpen van een integrale visie. Een wenkend perspectief waar keuzes in gemaakt zijn.

De bedoeling is de geschetste perspectieven, inclusief die van de samenleving, ter voeding en onderbouwing van de discussie over die keuzes, en dus ter onderbouwing van de visie in te zetten. De perspectieven zijn niet statisch van karakter. Ze zijn tezamen ook niet bedoeld als keuzemenu. De wereld staat niet stil en de perspectieven dus ook niet. De uitdaging is in te spelen op (nieuwe) kansen en ontwikkelingen en tegelijkertijd rekening te houden met grenzen zoals beschikbaar juridisch instrumentarium en beschikbare budgetten.

BIJLAGEN

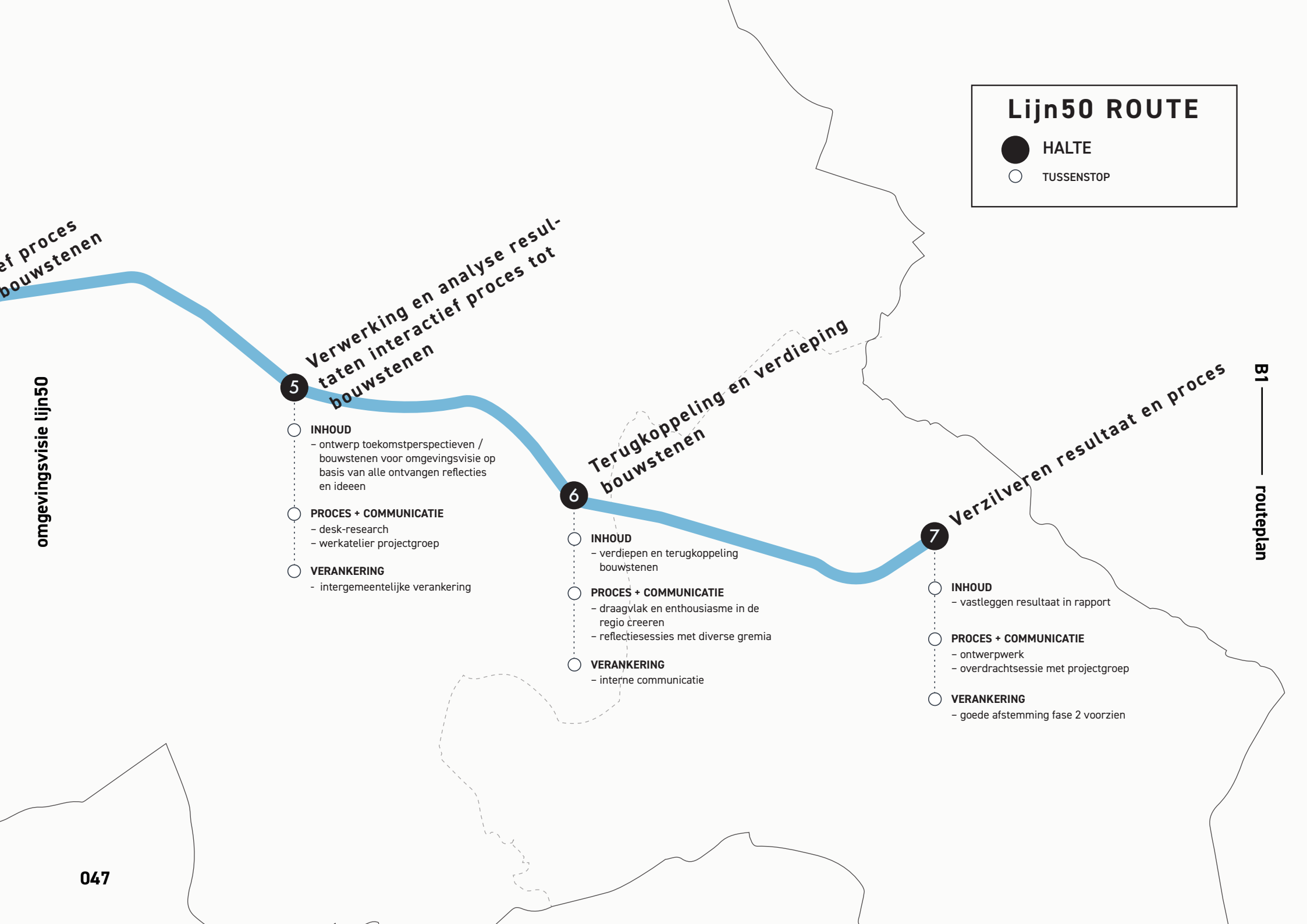
BIJLAGE 1. ROUTEPLAN _ 046

BIJLAGE 2. OVERZICHT BEVRAGING _ 048

BIJLAGE 1
ROUTEPLAN

OMGEVINGSVISIELIJN50

Lijn50 ROUTE
HALTE
TUSSENSTOP
ef proces
bouwstenen
omgevingsvisie lijn50
Verwerking en analyse resul-
taten interactief proces tot
bouwstenen
5
INHOUD
– ontwerp toekomstperspectieven /
bouwstenen voor omgevingsvisie op
basis van alle ontvangen reflecties
en ideeen
PROCES + COMMUNICATIE
– desk-research
– werkatelier projectgroep
VERANKERING
- intergemeentelijke verankering
Terugkoppeling en verdieping
bouwstenen
6
INHOUD
– verdiepen en terugkoppeling
bouwstenen
PROCES + COMMUNICATIE
– draagvlak en enthousiasme in de
regio creeren
– reflectiesessies met diverse gremia
VERANKERING
– interne communicatie
Verzilveren resultaat en proces
7
INHOUD
– vastleggen resultaat in rapport
PROCES + COMMUNICATIE
– ontwerpwerk
– overdrachtsessie met projectgroep
VERANKERING
– goede afstemming fase 2 voorzien
B1
routeplan
047

BIJLAGE 2
OVERZICHT BEVRAGING

DEEL 1 - WIE BEN JIJ

Hoe oud ben je?
- jonger dan 20 jaar
- 20-29 jaar
- 30-39 jaar
- 40-49 jaar
- 50-64 jaar
- 65+jaar

Geslacht
- man
- vrouw
- zeg ik liever niet

Waar woon je?
- Eijsden-Margraten
- Gulpen-Wittem
- Vaals
- Buiten de regio
  > in welke gemeente woon je?

Wat is je relatie met de regio?
Ik ... in de regio.
(meerdere antwoorden mogelijk)
- woon
- werk
- recreëer
- studeer
- anders
  > ...

DEEL 2 - DE REGIO NU

Hoe zou je de regio nu in een zin beschrijven?

Wat maakt jou trots op deze regio?

Wat zou je liever anders zien?

DEEL 3 - PER THEMA

Per thema was een landschap te zien waar genummerde haltes aan waren toegevoegd om te inspireren met voorbeelden mogelijke initiatieven. De online bezoekers konden op deze haltes klikken om de beschrijving te lezen.

De thema's:
1. Wonen & recreeren
2. Landschap & landbouow
3. Bezoeken & ontmoeten
4. Energie & grondstoffen
5. Verplaatsen & bewegen
6. Leren & werken
7. Gezondheid & veiligheid

Hoeveel aandacht moet er in de toekomst uitgaan naar dit thema?
- zeer veel
- veel
- neutraal
- weinig
- geen

Heb jij een idee wat we in de toekomst met dit thema zouden moeten of kunnen?
Beschrijf je idee als toekomstige halte

Welke van de inspiratie-haltes spreken je in het bijzonder aan? Klik deze hier aan!

DEEL 4 - WENSBEELD

Waarom houden mensen in de toekomst in onze regio halt?
Beschrijf hier jouw wensbeeld voor de regio.

Wat mag er absoluut niet met de regio gebeuren?
Beschrijf hier je schrikbeeld voor de regio.

DEEL 5 - AFSLUITING

Wil je verder nog iets kwijt?
Over Lijn50 of de toekomst in het algemeen.

Wil je graag betrokken blijven en op de hoogte worden gehouden van dit traject? Dan mag je je contactgegevens hier achterlaten. Wij zullen deze gegevens enkel in het kader van dit visietraject gebruiken.

Voor- en achternaam

E-mailadres